Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Настаўніцкая газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 47 (5378)
Аўторак, 16 красавіка

Кіраванне адукацыяй

Фінансаванне прафтэхсістэмы павінна быць шматканальным

Валерый Міхайлавіч ХАСІН, дырэктар Мінскага прафесійна-тэхнічнага каледжа электронікі, на днях вярнуўся з Гомеля. Ён узначальвае Рэспубліканскі савет дырэктараў прафтэхустаноў і там праводзіў яго чарговае пасяджэнне. Але не толькі гэтая падзея стала нагодай для сустрэчы з Валерыем Міхайлавічам.

Хацелася пачуць меркаванне вопытнага кіраўніка наконт развіцця сістэмы прафесійна-тэхнічнай адукацыі ў сённяшніх умовах. Менавіта з гэтага і пачалася размова.

– Наш Савет існуе не адзін год і аб'ядноўвае прадстаўнікоў кіраўнічых органаў самых розных узроўняў. Яго членамі з'яўляюцца не толькі дырэктары вядучых прафтэхустаноў рэспублікі, намеснікі начальнікаў упраўленняў адукацыі аблвыканкамаў, а і прадстаўнікі Міністэрства адукацыі. Прысутнасць на кожным пасяджэнні Савета намесніка Міністра адукацыі Барыса Васільевіча Іванова, начальніка ўпраўлення прафесійна-тэхнічнай адукацыі міністэрства Эдуарда Мікалаевіча Ганчара яшчэ раз пацвярджае кіраўнічую функцыю і каардынатарскую ролю нашай структуры.

Таму, натуральна, самыя надзённыя праблемы, якія хвалююць сёння педагагічную грамадскасць, і ў першую чаргу кіраўніцтва навучальных устаноў, ніколі не абмінаюцца на пасяджэннях нашага Савета.

Цяпер кожнага, так бы мовіць, прафтэхаўца хвалюе будучыня нашай сістэмы і ўвогуле яе існаванне. І зразумела, чаму. У нашым грамадстве, у эканоміцы, у адукацыі адбываюцца працэсы рэфармавання, якія, безумоўна, паўплываюць і на сістэму прафтэхадукацыі. Яна ж не ізаляваная, таму будзе рэфармавацца, як і іншыя сферы дзейнасці. І гэты працэс ужо пачаўся.

Можа, камусьці гэта не вельмі задавальняе. Існуючы ўжо больш як 60 гадоў, прафтэхсістэма працавала па правілах планавай эканомікі, і ў яе дзейнасці ўсё было разлічана на доўгія гады.

Сёння ж сітуацыя змяняецца, і кіраўніку ўжо трэба самому разлічваць кожны свой крок, улічваючы магчымасці як самой установы, так і патрэбы рынку.

Прафтэхсістэму заўсёды называлі кузняй рабочых кадраў, і яна ёю застанецца. Іншая справа, для каго і як рыхтаваць гэтыя рабочыя кадры сёння. Сістэма ж прафесійна-тэхнічнай адукацыі звязана з вытворчасцю і напрамую залежыць ад яе развіцця.

Калі вытворчасць працуе не на поўную магутнасць, а дзе-нідзе спынілася ўвогуле, дык выйсце напрошваецца само па сабе. Вытворчасць скарачаецца – значыць, трэба скарачаць падрыхтоўку кадраў для яе. Да гэтай думкі схіляюцца многія ў прафтэхаўскім асяроддзі. Але, паверце, гэта самы лёгкі шлях, які можа быць згубным. І не трэба далёка хадзіць за прыкладамі. Толькі што прачытаў у часопісе "Прафесіянал" выступленне начальніка ўпраўлення прафесійна-тэхнічнай адукацыі Міністэрства адукацыі Расіі аб сітуацыі з рабочымі кадрамі ў Калужскай вобласці. Ёй сёння патрабуецца 5 тысяч станочнікаў, а вучылішча рыхтуе толькі 50. Вы ўяўляеце сабе становішча?

Калі расійскую вытворчасць напаткаў крызіс, у такім жа стане апынулася і прафесійна-тэхнічная адукацыя краіны. Яе ўстановы спачатку пачалі скарачаць, а потым і ўвогуле закрываць. Вось і атрымалася, што прадпрыемствы перажылі крызісныя гады і запрацавалі. А потым схамянуліся – а кадры ж рыхтаваць і няма каму.

Я думаю, што такі горкі вопыт нашых калег павінен стаць добрым урокам для нас і засцерагчы ад згубнай практыкі.

Мяркуйце самі. Наша прафтэхсістэма выконвае сёння дзве асноўныя функцыі: не толькі прафесійна-тэхнічную падрыхтоўку, а і сацыяльную абарону падлеткаў. У нас навучаецца больш як 70 працэнтаў дзяцей з праблемных сем'яў, сірот, інвалідаў. Адмовіць ім у адукацыі мы не маем права. Значыць, трэба шукаць іншыя шляхі.

- Напэўна,Савет дырэктараў разам з кіраўнічымі органамі вышэйшага ўзроўню такія шляхі ўжо выпрацоўвае. Якія ж рэкамендацыі прапаноўваюцца?

– Рэкамендаваць тут можна толькі адно: павысіць фінансаванне. Але не толькі за кошт дзяржаўных сродкаў, а і з іншых каналаў. Як вядома, ні ў адной краіне адукацыя не ўтрымліваецца толькі за кошт дзяржавы. Існуе шматканальнае фінансаванне. Гэта цалкам прымальны шлях і для нашай ПТА. Першым каналам павінен застацца дзяржаўны бюджэт, сродкі якога выдаткоўваюцца на агульнаадукацыйную падрыхтоўку і на сацыяльную абароненасць навучэнцаў.

Да фінансавання прафесійнай падрыхтоўкі павінны падключацца прадпрыемствы, для якіх рыхтуюць рабочыя кадры. Зародкам такіх адносін можна лічыць сумесныя дагаворы вытворчасці з ПТВ, дзе закладзены палажэнні аб падтрымцы навучальнай установы. Канешне, гэтыя дамоўленасці не маюць пад сабой прававой базы, таму не могуць абавязаць прадпрыемства дапамагаць установе фінансава. Але набыццё абсталявання для яе, бягучы рамонт і шэраг іншых мерапрыемстваў сталі ўжо рэальнасцю.

Дазволю сабе адхіліцца ад асноўнай тэмы і прыгадаць паездку Савета дырэктараў у Гомель. На яго пасяджэнні разглядалася пытанне аб сумеснай дзейнасці "Гомсельмаша", ПТВ № 144 і ВПВ машынабудавання па развіцці іх матэрыяльна-тэхнічнай базы. Іх супрацоўніцтва замацавана "Палажэннем аб базавым прадпрыемстве прафесійна-тэхнічнага вучылішча".

У адпаведнасці з гэтым дакументам прадпрыемства бязвыплатна перадае прафтэхустановам, якія ажыццяўляюць для яго падрыхтоўку рабочых кадраў, абсталяванне, інструмент і матэрыялы для вучэбных мэт, ажыццяўляе рамонт металарэзнага абсталявання і тэхнікі, выдзяляе сродкі на будаўніцтва, рамонт і набыццё абсталявання ПТНУ.

Так, зыходзячы з патрэб Гомельскага ПТВ № 144 у рамонце, абнаўленні тэхналагічнага і металарэзнага абсталявання вучэбна-вытворчых майстэрняў, дагаворам з прадпрыемствам прадугледжана замацаванне за асобнымі ўчасткамі нават структурных падраздзяленняў "Гомсельмаша".

Заслугоўвае ўвагі і рашэнне калегіі ўпраўлення адукацыі Гомельскага аблвыканкама аб правядзенні абласнога конкурсу на лепшую работу ўстаноў прафтэхадукацыі па ўмацаванні і развіцці матэрыяльна-тэхнічнай базы ў 2002 годзе. Паказальна ў гэтым тое, што адной з умоў для задуманага мерапрыемства з'яўляецца прыцягненне пазабюджэтных крыніц фінансавання.

У працяг нашай размовы пра шматканальнае фінансаванне хачу назваць яшчэ адзін кірунак – гэта аказанне платных адукацыйных паслуг насельніцтву. Кожная навучальная ўстанова павінна пашыраць сваю адукацыйную дзейнасць з улікам патрабаванняў рынку працы.

Платнымі могуць быць групы па прафесіях, якія карыстаюцца павышаным попытам у моладзі, на другім узроўні адукацыі альбо па тых прафесіях, якія не вытворчасць патрабуе, а канкрэтны заказчык. Тут можа быць шмат варыянтаў, у залежнасці ад магчымасцей навучальнай установы і ад кемлівасці яе кіраўніка. На жаль, у некаторых установах пазабюджэтная дзейнасць вымяраецца толькі выпускам карыснай прадукцыі. Бывае, што ў пагоні за рублём забываюць пра само вытворчае навучанне.

Гэта, праўда, ужо перагібы. Але ва ўдумлівага кіраўніка выраб прадукцыі можа стаць надзейнай крыніцай фінансавання, тым больш калі ўстанове дадзены оптавы заказ.

Ужо сёння ў ПТА дзейнічаюць ільготы на прыбытак ад рэалізаванай прадукцыі, вырашана пытанне і аб лізэнзаванні 12 відаў работ.

Трэба падумаць і пра магчымасць стварэння папячыцельскіх саветаў, якія б маглі таксама дапамагчы ўстановам прафесійна-тэхнічнай адукацыі. У яго могуць уваходзіць прадстаўнікі прадпрыемстваў, фірм, арганізацый і нават прыватныя асобы, якім неабыякавы лёс нашай адукацыі і якія могуць фінансава яе падтрымаць.

- Валерый Міхайлавіч, якія надзеі вы ўскладаеце на прыняцце Закона аб прафесійна-тэхнічнай адукацыі? Ці спраўдзяцца спадзяванні яе работнікаў?

– Адзін той факт, што ён ужо распрацаваны і, спадзяемся, будзе прыняты, – гэта ўжо падзея. Закон аб прафесійна-тэхнічнай адукацыі узаконіць саму сістэму, узаконіць і тыя шматлікія палажэнні, без якіх навучальныя ўстановы не могуць сёння мэтанакіравана працаваць. Так, у прыватнасці, будуць у прававым парадку акрэслены кірункі пазабюджэтнай дзейнасці, нарэшце, будуць вызначаны гарантыі і льготы тым прадпрыемствам-заказчыкам, якія дапамагаюць навучальным установам. І шэраг іншых палажэнняў.

А зрабіць сістэму прафесійна-тэхнічнай адукацыі больш значнай, важкай, трывалай, патрэбнай і, нарэшце, дзеяздольнай – гэта ўжо задача яе работнікаў.

Ала КЛЮЙКО.

Мазырскі драматычны тэатр імя Івана Мележа як прафесійны існуе не так і даўно, але імя актрысы Вольгі Кашынскай добра вядома гледачам. Роля Марыі ў спектаклі "Дрэвы паміраюць стоячы", Жанет у п'есе "Мужчынскі род, адзіночны лік" і роля Хадоські ў спектаклі паводле І.Мележа "Каханне Ганны Чарнушкі" палюбіліся гледачам і высока ацэнены тэатральнай крытыкай. На другім рэспубліканскім фестывалі творчай тэатральнай моладзі "Надзея" Вольга ганаравана дыпломам. Нядаўна яна стала лаўрэатам штогадовай прэміі падтрымкі творчай і таленавітай моладзі Гомельскага аблвыканкама.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Паважаныя чытачы!

"Прамая лінія" са Старшынёй Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Ігарам КАТЛЯРОВЫМ і яго намеснікам Уладзімірам ЗДАНОВІЧАМ — кіраўніком рабочай групы па распрацоўцы Закона аб адукацыі адбудзецца 26 красавіка.

Свае пытанні вы можаце задаць з 11 да 13 гадзін па тэлефонах 236-42-16, 236-91-42.

Папярэдне яны будуць прымацца па тэлефоне 236-40-63, альбо па факсе 236-53-22. Таксама вы можаце даслаць свае пытанні па пошце на адрас рэдакцыі: 220034, Мінск, вул.Захарава, 42.

Аб заканчэнні 2001/2002 навучальнага года і правядзенні пісьмовых экзаменаў у агульнаадукацыйных школах Рэспублікі Беларусь

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь паведамляе, што 2001/2002 навучальны год у падрыхтоўчых, I–IV класах, вучэбныя заняткі ў V–XI(XII) класах агульнаадукацыйных школ усіх тыпаў заканчваюцца 25 мая. У школах з эстэтычным ухілам заняткі ў IX і XI(XII) класах заканчваюцца 20 мая.

Навучальны год у V–VIII і X класах заканчваецца пасля правядзення працоўнай і вытворчай практыкі (акрамя ўстаноў, размешчаных у зоне радыяцыйнага забруджвання) і вучэбна-палявых збораў (X клас).

У 2001/2002 навучальным годзе выпускнікі IX класаў агульнаадукацыйных школ усіх тыпаў здаюць 4 абавязковыя экзамены:

беларуская мова (пісьмова);
руская мова (пісьмова);
матэматыка (пісьмова);
гісторыя Беларусі (вусна).

Выпускнікі XI(XII) класаў агульнаадукацыйных школ усіх тыпаў здаюць 4 экзамены, з якіх два з'яўляюцца абавязковымі і два – па выбары вучняў.

Абавязковыя экзамены:
матэматыка (пісьмова);
беларуская мова або руская мова па выбары вучня (пісьмова).

Выпускныя экзамены ў IX класах агульнаадукацыйных школ усіх тыпаў праводзяцца з 3 па 14 чэрвеня і ў XI(XII) класах з 4 па 19 чэрвеня. Расклад экзаменаў вызначаецца школай з улікам адзіных па рэспубліцы тэрмінаў правядзення пісьмовых экзаменаў.

Пісьмовыя экзамены за курс базавай, сярэдняй школы ў 2001/2002 навучальным годзе праводзяцца ў наступныя тэрміны:

IX КЛАС

3 чэрвеня **беларуская мова** ў агульнаадукацыйных, тэхналагічных, профільных класах і класах з паглыбленым вывучэннем беларускай мовы школ з беларускай і рускай мовамі навучання (пераказ).

3 чэрвеня **руская мова** ў агульнаадукацыйных класах школ з беларускай і рускай мовамі навучання (пераказ).

6 чэрвеня **беларуская мова** ў агульнаадукацыйных класах школ з беларускай і рускай мовамі навучання (пераказ).

6 чэрвеня руская мова ў агульнаадукацыйных, тэхналагічных, профільных класах і класах з паглыбленым вывучэннем рускай мовы школ з беларускай і рускай мовамі навучання (пераказ).

10 чэрвеня **матэматыка** ў агульнаадукацыйных класах і класах, у якіх выкарыстоўваліся эксперыментальныя вучэбныя дапаможнікі, а таксама ў профільных класах, дзе матэматыка вывучалася на павышаным узроўні.

14 чэрвеня **матэматыка** ў агульнаадукацыйных класах і класах тэхналагічнага профілю, а таксама ў класах з паглыбленым вывучэннем матэматыкі.

XI (XII) КЛАС

4 чэрвеня **матэматыка** ў агульнаадукацыйных класах і класах, у якіх выкарыстоўваліся эксперыментальныя вучэбныя дапаможнікі, а таксама ў профільных класах, дзе матэматыка вывучалася на павышаным узроўні.

7 чэрвеня **матэматыка** ў агульнаадукацыйных класах, гуманітарных класах і класах тэхналагічнага профілю, а таксама ў класах з паглыбленым вывучэннем матэматыкі.

11 чэрвеня **беларуская мова** ў агульнаадукацыйных, тэхналагічных, профільных класах школ з беларускай і рускай мовамі навучання (дыктоўка).

11 чэрвеня **беларуская мова** ў класах з паглыбленым вывучэннем беларускай мовы (водгук).

11 чэрвеня **руская мова** ў агульнаадукацыйных, тэхналагічных, профільных класах школ з беларускай і рускай мовамі навучання (дыктоўка).

15 чэрвеня **беларуская мова** ў агульнаадукацыйных, тэхналагічных, профільных класах школ з беларускай і рускай мовамі навучання (дыктоўка).

15 чэрвеня **руская мова** ў агульнаадукацыйных, тэхналагічных, профільных класах школ з беларускай і рускай мовамі навучання (дыктоўка).

15 чэрвеня **руская мова** ў класах з паглыбленым вывучэннем рускай мовы (водгук).

19 чэрвеня **фізіка** ва ўсіх тыпах школ.

Удакладняем наступнае :

– у школах з эстэтычным і іншымі ухіламі, паглыбленым вывучэннем прадметаў і профільных класах вучні XI(XII) класаў здаюць адзін экзамен па выбары і тры абавязковыя экзамены (два, вызначаныя Міністэрствам адукацыі, і адзін – з ліку прафілюючых прадметаў). Калі прафілюючы прадмет уваходзіць у лік абавязковых прадметаў для здачы экзаменаў, то вучні здаюць два абавязковыя экзамены і два па выбары. Напрыклад, матэматыка для класаў фізіка-матэматычнага профілю ўваходзіць у лік абавязковых, таму вучань вызначае па выбары два прадметы;

– у школах з эстэтычным ухілам экзамены па прафілюючых прадметах у IX і XI(XII) класах праводзяцца ў перыяд з 21 па 30 мая;

– у школах з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы вусны экзамен па прафілюючай замежнай мове ў XI класе праводзіцца ў перыяд з 28 мая па 12 чэрвеня.

Сярод экзаменаў па выбары могуць быць беларуская мова (дыктоўка) для тых вучняў, якія ў якасці абавязковага экзамену выбралі рускую мову, руская мова (дыктоўка) для тых вучняў, хто ў якасці абавязковага экзамену выбраў беларускую мову, мова нацыянальнай меншасці (пісьмова), беларуская літаратура (вусна), руская літаратура (вусна), замежная мова (вусна), другая замежная мова (вусна), гісторыя (вусна або абарона рэферата), чалавек і грамадства (вусна), геаграфія (вусна), біялогія (вусна), хімія (вусна), фізіка (вусна або пісьмова), астраномія (вусна), інфарматыка (вусна), сусветная мастацкая культура (вусна або абарона рэферата), працоўнае або прафесійнае навучанне.

Вучні XI(XII) класаў агульнаадукацыйных школ, а таксама выпускнікі спецыяльных агульнаадукацыйных школ-інтэрнатаў, школ, спецыяльных класаў і класаў інтэграванага навучання, якія прайшлі курс прафесійнага навучання, могуць па сваім жаданні здаваць кваліфікацыйныя экзамены. Яны праводзяцца ў тэрміны, якія ўстанаўліваюцца адміністрацыяй школы (вучэбна-вытворчага камбіната, прафесійна-тэхнічнай навучальнай установы і інш.), але не пазней чым за два тыдні да пачатку экзаменаў па агульнаадукацыйных прадметах.

Здача кваліфікацыйнага экзамену ў школе (вучэбна-вытворчым камбінаце, прафесійна-тэхнічнай навучальнай установе і інш.) залічваецца як здача аднаго з экзаменаў па выбары незалежна ад таго, прысвойваецца адпаведная кваліфікацыя і атрымлівае вучань кваліфікацыйнае пасведчанне ці не.

Вучні, якія не здалі кваліфікацыйны экзамен ва ўстаноўленыя тэрміны, паўторна здаюць яго з 20 па 24 мая. Калі вучань не здаў кваліфікацыйны экзамен і паўторна, то ён здае ў школе ўсе экзамены.

Пісьмовыя экзамены праводзяцца з выкарыстаннем радыё і тэлебачання або тэкстаў, падрыхтаваных Міністэрствам адукацыі. У асобных выпадках, калі выпускныя экзамены праводзяцца ў іншыя тэрміны (аздараўленне, санаторна-курортнае лячэнне, хвароба, пераезд на новае месца жыхарства, прызыў у армію і інш.), тэксты рыхтуюцца ўпраўленнямі адукацыі аблвыканкамаў, Камітэтам па адукацыі і справах моладзі Мінскага гарвыканкама.

Пісьмовыя экзамены па беларускай і рускай мовах за курс сярэдняй школы з паглыбленым вывучэннем беларускай або рускай моў праводзяцца ў форме водгука на мастацкі твор. На напісанне работы адводзіцца чатыры астранамічныя гадзіны. Работа ацэньваецца дзвюма адзнакамі: у лічніку – за змест і моўнае афармленне, у назоўніку – за пісьменнасць. Першая адзнака выстаўляецца па беларускай або рускай літаратуры, другая – па беларускай або рускай мове. Гэтыя адзнакі неабходна ўлічваць пры выстаўленні выніковых адзнак па беларускай або рускай мовах і літаратуры.

Выпускнікі спецыяльных агульнаадукацыйных школ-інтэрнатаў, школ, спецыяльных класаў і класаў інтэграванага навучання для дзяцей са слабым слыхам, глухіх дзяцей, а таксама дзяцей з цяжкімі парушэннямі мовы здаюць:

– за курс базавай школы – 2 абавязковыя экзамены:

3 чэрвеня беларуская або руская мова (пісьмова);

6 чэрвеня матэматыка (пісьмова);

– за курс сярэдняй школы – 3 экзамены, з якіх два з'яўляюцца абавязковымі і адзін – па выбары вучня. Абавязковымі з'яўляюцца экзамены па наступных прадметах:

3 чэрвеня матэматыка (пісьмова);

6 чэрвеня беларуская або руская мова (пісьмова).

Тэксты экзаменацыйных работ для гэтых навучальных устаноў па матэматыцы, беларускай і рускай мовах (пераказ або дыктант) для правядзення пісьмовых экзаменаў за курс базавай і сярэдняй школы дасылаюцца Міністэрствам адукацыі ва ўпраўленні адукацыі аблвыканкамаў, Камітэт па адукацыі і справах моладзі Мінскага гарвыканкама.

Сярод экзаменаў па выбары могуць быць прадметы, якія прадугледжаны для здачы экзаменаў па выбары ў сярэдніх агульнаадукацыйных школах. Пры здачы экзамену па інфарматыцы выпускнікамі, якія маюць парушэнні слыху, выкарыстоўваюцца білеты, распрацаваныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь для гэтай катэгорыі дзяцей. Экзамены па гісторыі, біялогіі, геаграфіі, беларускай літаратуры, рускай літаратуры, сусветнай мастацкай культуры могуць праводзіцца як у форме вуснага адказу, так і ў форме абароны рэферата.

Выпускнікі спецыяльных агульнаадукацыйных школ-інтэрнатаў, школ, спецыяльных класаў і класаў інтэграванага навучання для дзяцей з затрымкай псіхічнага развіцця здаюць пісьмовыя экзамены па матэматыцы, беларускай і рускай мовах за курс базавай школы па тэкстах, якія прапануюцца для класаў тэхналагічнага профілю. Экзамен па гісторыі Беларусі за курс базавай школы здаецца ў парадку, вызначаным Міністэрствам адукацыі для агульнаадукацыйных школ Рэспублікі Беларусь.

Выпускнікі спецыяльных агульнаадукацыйных школ-інтэрнатаў, школ, спецыяльных класаў і класаў інтэграванага навучання для дзяцей з парушэннямі зроку, вынікамі поліяміэліту і цэрэбральнага паралічу здаюць выпускныя экзамены за курс базавай і сярэдняй школы ў парадку, вызначаным Міністэрствам адукацыі для агульнаадукацыйных школ Рэспублікі Беларусь.

Асеннія пісьмовыя экзамены для вучняў IX класаў усіх тыпаў школ праводзяцца:

19 жніўня – па беларускай мове;
21 жніўня – па рускай мове;
24 жніўня – па матэматыцы.

Асеннія пісьмовыя экзамены для вучняў XI (XII) класаў усіх тыпаў школ праводзяцца:.

19 жніўня – па матэматыцы;
22 жніўня – па беларускай або рускай мове;
24 жніўня – па фізіцы.

Экзамен па беларускай мове за курс базавай школы з беларускай і рускай мовамі навучання будзе праводзіцца па "Зборніку экзаменацыйных матэрыялаў па беларускай мове за курс базавай школы (пераказы)", Мінск, выдавецтва "Аверсэв", 2002 года выдання.

Для напісання экзаменацыйных работ па беларускай мове за курс сярэдняй школы (дыктант, водгук) будуць выкарыстоўвацца зборнікі 1999 і наступных гадоў перавыдання выдавецтва "Жаскон":

Экзамены па рускай мове як за курс базавай школы, так і за курс сярэдняй школы будуць праводзіцца па зборніках, выдадзеных у 2001 годзе выдавецтвам "Лексіс ":

"Сборник экзаменационных материалов по русскому языку за курс базовой школы";

"Сборник экзаменационных материалов по русскому языку за курс средней школы" .

Экзамен па матэматыцы за курс базавай школы з беларускай і рускай мовамі навучання праводзіцца па "Зборніках экзаменацыйных матэрыялаў па матэматыцы за курс базавай школы", якія выдадзены у 2000, 2001 гадах выдавецтвам "Народная асвета", за курс сярэдняй школы – па "Зборніках экзаменацыйных матэрыялаў па матэматыцы за курс сярэдняй школы", выдадзеных выдавецтвам "Жаскон" у 2002 годзе.

Пісьмовы экзамен па фізіцы за курс сярэдняй школы праводзіцца па "Зборніках экзаменацыйных матэрыялаў па фізіцы за курс сярэдняй школы", выдадзеных у 1994, 1999 гадах выдавецтвам "Жаскон".

Навучальны год у IX і XI(XII) класах заканчваецца пасля правядзення выпускных экзаменаў.

Работу па заканчэнні навучальнага года трэба праводзіць у адпаведнасці з "Правіламі атэстацыі, пераводу, арганізацыі экзаменаў і выпуску вучняў агульнаадукацыйных школ Рэспублікі Беларусь", зацверджанымі загадам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 25.10.1999 г. № 642 (Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь". Мінск, 1999, № 12), пастановай Міністэрства адукацыі ад 25.02.2002 г. №4 "Аб укараненні ў педагагічную практыку тэставых тэхналогій ацэнкі ведаў вучнёўскай моладзі", у адпаведнасці з якой экзаменацыйныя камісіі ўстаноў агульнай сярэдняй і прафесійна-тэхнічнай адукацыі абавязаны залічваць па жаданні вучняў вынікі цэнтралізаванага тэсціравання ў якасці вынікаў выпускных экзаменаў па адпаведных прадметах згодна прад'яўленым сертыфікатам. Пункт 27 Правілаў атэстацыі, пераводу, арганізацыі экзаменаў і выпуску вучняў агульнаадукацыйных школ Рэспублікі Беларусь пры правядзенні выпускных экзаменаў у XI(XII) класах не прымяняецца.

Атэстацыя вучняў IX–XI класаў сярэдніх агульнаадукацыйных навучальных устаноў, якія ў бягучым навучальным годзе навучаліся ў ЗША ў рамках праграмы школьных абменаў, ажыццяўляецца ў адпаведнасці з пісьмом Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь №06-13/374 ад 20.06.2001 г.

Міністр адукацыі
Пётр Брыгадзін.

Асоба

Васіль СТРАЖАЎ:

"І не трэба баяцца новага..."

Вельмі яркім момантам на II з'ездзе настаўнікаў была авацыя, якой людзі віталі былога міністра Васіля Іванавіча Стражава. Прэзідэнт краіны тады заўважыў, што калі б не настойлівасць Стражава, мы б сёння ў такой ступені аб рэформе школы не гаварылі...

Сёння Васіль Іванавіч Стражаў - рэктар Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы Белдзяржуніверсітэта. На пасадзе прафесара чытае курсы па гісторыі адукацыі і сучасных праблемах развіцця вышэйшай школы і сістэмы адукацыі ў цэлым.

В.І.СТРАЖАЎ - зноў наш суразмоўца.

- Пасля сямі гадоў на пасадзе міністра адукацыі Вы ўзначалілі Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы БДУ. Скажыце, Васіль Іванавіч, чаму менавіта РІВШ?

- Рэч у тым, што я амаль восем гадоў чытаў лекцыі ў гэтым інстытуце. І не толькі як міністр, якога запрашалі на сустрэчы з прадстаўнікамі адміністратыўнага апарату кіравання вышэйшай школай, што праходзілі тут павышэнне кваліфікацыі, але чытаў і для выкладчыкаў вышэйшай школы лекцыі ў галіне прыродазнаўчых дысцыплін. Курс называўся "Сучасныя ўяўленні аб развіцці Сусвету і мікрасвет". Так, інстытут быў мне даўно знаёмы з практычнага боку.

Некалі ён называўся Інстытутам павышэння кваліфікацыі выкладчыкаў грамадскіх навук пры БДУ (падобных да яго было ўсяго тры ў Савецкім Саюзе). Потым задачы ўстановы змяніліся, і ў 1992 годзе яна была пераўтворана ў Інстытут вышэйшай школы і гуманітарнай адукацыі. З 1994 года па студзень 1997 года яго рэктарам быў прафесар Гайсёнак, што прыйшоў на гэтую пасаду з паста міністра. А з 1997 года рэктарам РІВШ, і адначасова першым прарэктарам БДУ, працаваў цяперашні Міністр адукацыі Пётр Іванавіч Брыгадзін.

Віктар Анатольевіч Гайсёнак вельмі шмат зрабіў, каб інстытут быў не толькі гуманітарнага напрамку павышэння кваліфікацыі, а каб тут адкрыліся кафедры інфармацыйных тэхналогій, прыродазнаўчых дысцыплін, з'явіліся цэнтры, адказныя за вучэбную і вучэбна-метадычную работу. Пётр Іванавіч прадоўжыў гэтую справу і зрабіў шмат для ўмацавання матэрыяльнай базы інстытута.

Калі ў 2000 годзе П.І.Брыгадзін пайшоў на пост рэктара Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, інстытут узначаліў Аляксандр Іванавіч Жук. Трэба адзначыць, што за год работы ён прыўнёс сюды шмат новага ў плане арганізацыі работы.

Цяпер Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы выконвае некалькі задач. Гэта – павышэнне кваліфікацыі і перападрыхтоўка ў галіне гуманітарнай адукацыі, павышэнне кваліфікацыі кіраўнікоў вышэйшых навучальных устаноў; гэта – два цэнтры, адказныя за вучэбную і нарматыўную дакументацыю, якасць адукацыі вышэйшай школы; гэта – выдавецкі аддзел і ўрэшце гэта – навуковая работа, звязаная з выкладаннем у вышэйшай школе.

- Якія задачы Вы паставілі перад сабой, калі ўзначалілі інстытут?

– У лютым на базе РІВШ адбылася нарада рэктараў вышэйшых навучальных устаноў, дзе абмяркоўваўся працэс трансфармацыі вышэйшай школы. Для гэтай трансфармацыі ёсць некалькі прычын. Рэформа сярэдняй школы – гэта першая прычына, але не адзіная. Другая – гэта змяненне сацыяльна-эканамічных умоў жыцця грамадства, што прад'яўляе іншыя патрабаванні і да падрыхтоўкі спецыялістаў, і да самой арганізацыі вышэйшай школы. Трэцяя прычына – у тым, што сама вышэйшая школа мае ўнутраную патрэбу ў трансфармацыі.

Зразумела, што ў сферы вышэйшай адукацыі неабходныя змены. Ёсць адпаведныя пастановы ўрада, Канцэпцыя развіцця вышэйшай школы. Многае з таго, што там адзначана, ужо выканана і выконваецца, але наперадзе – новыя гарызонты. І задача нашага інстытута – аб'яднаць і скаардынаваць усе намаганні ў рэфармаванні вышэйшай школы.

Старт гэтаму дадзены. Але як школьная рэформа будзе доўжыцца 12 гадоў, то, думаю, і на рэформу вышэйшай школы пойдзе каля дзесяці гадоў. Тут нельга спяшацца, каб не згубіць тое, што маем.

Такім чынам, задачы, якія стаяць перад вышэйшай школай – яе рэфармаванне шляхам эвалюцыі, – натуральна, ставяць новыя задачы і перад нашым інстытутам. РІВШ павінен знайсці сваё, адметнае, месца ў гэтай сітуацыі, і мая задача – каб працэс не зацягнуўся. Я спадзяюся, што вельмі хутка мы будзем мець канкрэтную праграму дзеянняў.

- Якой будзе рэфармаваная вышэйшая школа?

– Каб зразумець, навошта гэтая рэформа, трэба звярнуць увагу на тыя асноўныя змены, што адбыліся на нашых вачах. Вельмі істотная змена, да якой мы быццам прывыклі, – пераход да масавай вышэйшай адукацыі. Два з трох выпускнікоў сярэдняй школы становяцца студэнтамі вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў. І гэта сапраўды якасна новы этап у развіцці адукацыі і грамадства.

Але масавая вышэйшая адукацыя (гэта было адзначана на сусветнай канферэнцыі ў 1998 годзе і ўласціва ўсім развітым краінам) прывяла да зніжэння якасці адукацыі. І паўстала задача – як у гэтых умовах па-новаму арганізаваць саму сістэму вышэйшай адукацыі.

У постіндустрыяльным грамадстве, дзе інфармацыя – крыніца ведаў і вытворчая сіла, дзе ўзнікаюць новыя метады навучання і новыя магчымасці перадачы зместу адукацыі, непазбежна мяняецца сама сістэма. На нашых вачах большасць ВНУ стала універсітэтамі, што значна пашырыла іх магчымасці для прадастаўлення ведаў студэнтам. І гэта толькі пачатак пераўтварэнняў.

Пераход да двухступеннай сістэмы вышэйшай адукацыі звязаны з тымі працэсамі, якія ўжо даўно ідуць у сярэдняй школе. Сёння трэба адрозніваць вышэйшую адукацыю для ўсіх, якая рыхтуе да працы і дае магчымасць працаваць (першую ступень), і адукацыю "для эліты" – другую ступень. Магчыма, праз нейкі час усе будуць праходзіць дзве ступені, але сённяшнія прапорцыі ў іншых краінах паказваюць, што на другой ступені вучацца не больш як 25 працэнтаў студэнтаў.

Сусветны стандарт для першай ступені – чатыры гады на базе дванаццаці- ці трынаццацігадовай школы. На другой ступені – магістратура – ідзе падрыхтоўка будучых вучоных, выкладчыкаў вышэйшай школы, спецыялістаў у перадавых галінах, што патрабуе паглыбленага навучання.

Двухступенная сістэма адукацыі – гэта піраміда, у аснове якой ляжыць іншая арганізацыя вучэбнага працэсу. Каб даваць вышэйшую адукацыі не за пяць гадоў, а за чатыры, і пры гэтым не панізіць яе якасны ўзровень, павінны быць іншыя падыходы. І тут важнейшае месца займае самастойная работа студэнтаў, але для гэтага трэба знайсці спосаб яе арганізацыі і кантролю.

Такім чынам, вышэйшая адукацыя ў будучыні – масавая, двухступенная, з дзейснай сістэмай кантролю за самастойнай работай студэнта і з большай свабодай студэнта ў выбары сваёй траекторыі руху па асваенні вучэбнага плана, значную частку якога студэнт таксама вызначае сам.

- Што да навуковай працы, Вы працягваеце свае навуковыя пошукі?

– Так, я па-ранейшаму цікаўлюся "чыстай" фізікай, у мяне там ёсць свой інтарэс. Але калі казаць пра навуку, гэта ўжо не з'яўляецца для мяне самым цікавым у жыцці.

Апошнім часам у мяне ўзніклі і дадатковыя інтарэсы. Дакладней, узніклі даўно, але тут яны аформіліся канчаткова. Рэч у тым, што я маю сваё, аўтарскае, бачанне таго, як павінны выглядаць вучэбныя курсы па сучаснаму прыродазнаўству для гуманітарыяў. І я працую над аўтарскімі курсамі, якіх ужо ёсць некалькі варыянтаў для розных катэгорый людзей. Тут злучаюцца і маё веданне прыродазнаўства, і маё веданне вышэйшай школы з разуменнем, што сёння трэба гуманітарыям.

Другое, што мяне вельмі прываблівае, – погляд на развіццё адукацыі з пункту гледжання тэорыі постіндустрыяльнага грамадства.

Тэорыя такога грамадства – ключ да больш яснага ўспрыняцця ўсяго таго, што адбываецца ў сучасным свеце. І сёння ў вядучых расійскіх і заходніх ВНУ яна разглядаецца як метадалагічная аснова разумення навакольнага свету. Адпаведныя курсы распрацаваны ў БДУ, у РІВШ. У мяне ж ёсць сваё бачанне курса, і ў наступным годзе я хачу выкласці яго студэнтам.

- Такім чынам, можна казаць, што намячаецца тэндэнцыя да збліжэння гуманітарнай і прыродазнаўчанавуковай адукацыі?

– У постіндустрыяльным грамадстве галоўную ролю ў арганізацыі вытворчасці, і наогул жыцця чалавека, пачынаюць адыгрываць веды – звязаныя найперш з прыродазнаўчымі дысцыплінамі. Але, каб супрацьстаяць пэўным пагрозам такога грамадства, абавязковымі робяцца гуманітарныя і гуманістычныя складнікі ў адукацыі.

І не трэба баяцца новага і абвяргаць яго, тым больш калі гэтае новае ёсць вынік рэальных змен у жыцці грамадства. Трэба баяцца, калі ніхто нічога не хоча рабіць, не хоча разважаць і разумець, што адбываецца навокал.

Вельмі вялікае значэнне ў постіндустрыяльным грамадстве надаецца адукацыі, якая становіцца вытворчай сілай. Прагноз такі, што да трыццатых-сараковых гадоў гэтага стагоддзя ў развітых краінах свету на першым месцы па колькасці працаўнікоў будзе сфера адукацыі. Але яна будзе ўключаць не толькі тое, што мы прывыклі разумець пад адукацыяй – ад дзіцячага садка да ВНУ. Найперш гэта будзе адукацыя для дарослых, у якіх ужо ёсць дыплом. І лозунг "Адукацыя праз усё жыццё" стане надзённай рэальнасцю. Імклівае змяненне штучнага свету вакол чалавека прымусіць кожнага пастаянна вучыцца. І калі XX стагоддзе было эпохай навукі, дык XXI стагоддзе – стане эпохай адукацыі.

- Якая роля рэлігіі ў постіндустрыяльным грамадстве?

– Гэта вельмі няпростае пытанне. Але асабіста для сябе я яго вырашыў, і ў мяне няма ўнутранага несуладдзя. А вырашыў я гэтае пытанне, зыходзячы з квантавай фізікі.

У ёй ёсць так званы прынцып дадатковасці. Самае простае тлумачэнне гэтага прынцыпу можна бачыць у дачыненні да электрона. Калі вы хочаце дакладна ведаць, дзе знаходзіцца электрон, вы не зможаце вызначыць яго хуткасць; калі ж хочаце вызначыць хуткасць электрона, тады не зможаце зафіксаваць яго месца знаходжання – гэта так званая суаднасць нявызначанасці. У гэтай сувязі прынцып дадатковасці, які сфармуляваў Бор, азначае наступнае: ёсць клас прыладаў, з дапамогай якіх можна вызначыць толькі хуткасць электрона; ёсць клас прыладаў, з дапамогай якіх можна вызначыць месца знаходжання электрона; але не існуе прыладаў, з дапамогай якіх можна вызначыць тое і другое адначасова.

Пазней стала вядома, што прынцып дадатковасці можна прымяніць не толькі ў фізіцы. Ён цалкам прыдатны і ў дачыненні да рэлігіі. Можна прымаць, даследаваць і развіваць навуковы пункт гледжання – я ведаю сучаснае ўяўленне аб развіцці Сусвету з пункту гледжання навукі. Але ёсць і рэлігійнае ўяўленне аб развіцці Сусвету. Абодва яны не выключаюць адно другое – яны ўзаемадапаўняльныя, і ў гэтым сэнсе не супярэчаць адно аднаму, гэтаксама як і прылады. Электрон жа ўсё роўна існуе, і Сусвет існуе, незалежна ад нашага жадання. Калі вы прымаеце навуковую трактоўку, тады не трэба гаварыць аб рэлігійнай, і наадварот. Толькі нельга іх аб'ядноўваць, бо тады ўзнікае супярэчнасць.

- На пасадзе міністра Вы заўсёды цікавіліся нашай газетай. Чытаеце яе цяпер?

– Вядома ж. Больш за тое – выпісваю сабе дадому. І ў кожным нумары знаходжу штосьці цікавае. Трэба сказаць, што "Настаўніцкая газета" цяпер лепшая, чым была раней. Яна перастала быць правінцыйнай.

- Скажыце, Васіль Іванавіч, у Вас зараз болей вольнага часу?

– Колькасць працы залежыць ад жадання працаваць, а я не магу не працаваць. І з пункту гледжання колькасці працоўнага часу ў мяне нічога не змянілася. Як і раней, працую 10-12 гадзін на дзень, але змяніўся характар працы. Цяпер я магу займацца тым, на што раней не хапала часу. І новыя мае інтарэсы гэтак жа цікавыя мне, як і тое, што я рабіў раней.

- Дзякуй Вам за гутарку.

Галіна СІДАРОВІЧ.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Правы чалавека: гуманістычны аспект

У Рэспубліканскім інстытуце вышэйшай школы БДУ адбылася прэзентацыя вучэбнага дапаможніка для студэнтаў ВНУ "Правы чалавека" пад агульнай рэдакцыяй доктара філасофскіх навук, прафесара А.Д.Гусева і доктара філасофскіх навук, прафесара Я.С.Яскевіч. Па сутнасці гэта першае беларускае выданне, якое забяспечыць выкладанне адпаведнага курса з пазіцый сучаснага, гуманістычнага стаўлення да праблемы правоў чалавека.

У канцы 90-х гадоў было прызнана, што выкладанне курса "Правы чалавека" ў навучальных установах усіх узроўняў, незалежна ад профілю - аб'ектыўная неабходнасць. У 1998 годзе па рэкамендацыі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу ў Міністэрстве адукацыі пачалася распрацоўка праграм гэтага курса, які цяпер з'яўляецца абавязковым для школ, ПТВ, ССНУ і ВНУ. Натуральна, спатрэбілася рыхтаваць спецыялістаў у гэтай новай сферы ведаў і ствараць адпаведную вучэбна-дапаможную літаратуру. У гэты ж час пачалася праца над дапаможнікам "Правы чалавека" калектыву навукоўцаў, у які таксама ўвайшлі Ю.Ю.Гафарава, І.І.Катляр і Л.І.Смагіна.

Дапаможнік атрымаў самыя высокія ацэнкі не толькі рэцэнзентаў (сярод іх - юрысты-практыкі, універсітэцкія правазнаўцы), але і педагогаў, якія ўжо пачалі па ім выкладаць. Па іх словах, нічога падобнага ў айчыннай вышэйшай школе дагэтуль не было. Акрамя таго, дапаможнік значна выйграе ў параўнанні з расійскімі выданнямі па гэтай праблеме.

Справа ў тым, што да гэтае пары вучэбная літаратура разглядала правы чалавека ў першую чаргу як правы грамадзяніна, гэта значыць дамінаваў юрыдычны пункт гледжання. Дапаможнік жа пад рэдакцыяй А.Д.Гусева і Я.С.Яскевіч прапаноўвае больш шырокі, ці не ўсебаковы, погляд на гэтую праблему. Самі стваральнікі вызначаюць яго як гуманістычны. Тут абагульняюцца тэарэтычны, гістарычны і, самае галоўнае, практычны аспект правоў чалавека. Адна з пераваг вучэбнага дапаможніка - насычанасць фактычным матэрыялам, што ўзяты з сучаснай айчыннай рэчаіснасці.

Педагогі-практыкі, якія прысутнічалі на прэзентацыі, падкрэслілі універсальнасць "Правоў чалавека": мяркую, дапаможнік можна выкарыстоўваць пры выкладанні таксама і сацыялогіі, паліталогіі ці гісторыі. І ўвогуле - праблемы, якія ў ім асвятляюцца, можна спраецыраваць на любую сферу нашага жыцця ці галіну прафесійнай дзейнасці. Новы дапаможнік дазволіць больш сістэмна выкладаць іншыя прававыя дысцыпліны, паколькі правы чалавека ў адносінах да іх з'яўляюцца ключавым паняццем.

Дапаможнік выдадзены на пачатку гэтага года накладам 5100 паасобнікаў. Аднак, улічваючы яго запатрабаванасць у выкладчыцкім асяроддзі, магчыма, увосень з'явіцца ў продажы дадатковая колькасць вучэбнага дапаможніка "Правы чалавека".

Іна НІКІЦЕНКА.

Сапраўдная гуманітарная адукацыя пачынаецца з класічнай філалогіі

Прыгожае пісьменства заўсёды было і застаецца захавальнікам тых культурных здабыткаў, што былі назапашаны народам на доўгім шляху гістарычнага развіцця. "Littera scripta manet" - гаварылі старажытныя рымляне. Так, напісанае застаецца, засвойваецца і перадаецца новым пакаленням у якасці неацэннага духоўнага скарбу.

Антычнасць стала культурным падмуркам еўрапейскай цывілізацыі. Новыя стылі і напрамкі выяўленчага і пластычнага мастацтва генетычна або тыпалагічна сягаюць да сінкрэтызму архітэктуры і жывапісу Старажытнай Грэцыі і Рыма. Шматлікія філасофскія дактрыны паўстаюць як развіццё або інтэрпрэтацыя (пазітыўная ці негатыўная) вучэнняў класічнай філасофіі. Без Піфагора і Эўкліда не было б вышэйшай матэматыкі, без Архімеда не было б Эйнштэйна. Вышэйшая гуманітарная адукацыя пачынаецца з класічнай філалогіі. Гэтая традыцыя, грунт якой быў закладзены антычнымі "схоламі", вучонымі суполкамі, платонаўскай "акадэміяй" і арыстоцелеўскім "лікеем", эліністычнымі "гімнасіямі", была па-новаму ўспрынята ў эпоху Рэнесансу і дажыла сярод усходнеславянскіх народаў да пачатку XX стагоддзя.

На Беларусі класічная школа ўмацоўвае свае пазіцыі пачынаючы з XVI стагоддзя. У поўнай меры спрыяла гэтаму такая спецыфічная рыса нашага духоўнага развіцця, як полілінгвальнасць. Віленская Русь, атрымаўшы магутны імпульс у культурным развіцці ад Русі Літоўскай, тым не менш у значнай ступені была арыентавана на кантакты з Захадам. Шматвектарнасць грамадска-палітычнага, рэлігійнага і культурнага жыцця Вялікага княства Літоўскага стала асноваю і дамінантай у гістарычным развіцці дзяржавы. На Беларусі хрысціянская і антычная традыцыі засвойваліся адначасна: ва ўсходневізантыйскім і ў заходнім рыма-лацінскім варыянце. У перыяд Рэнесансу ў развіцці беларускай культуры выяўляецца якасна новая тэндэнцыя: паслабленне ўплываў візантыйскіх, паўднёваславянскіх культурных традыцый і арыентацыя на антычныя і перадавыя заходнееўрапейскія пры адначасным захаванні і далейшым развіцці палітычных, эканамічных і культурных сувязяў з Расіяй і Польшчай.

Антычная культурная традыцыя рэалізоўвала сябе ў рамках сістэмы класічнай адукацыі, удзельная вага якой узрастае ў эпоху Рэнесансу. Вядомы даследчык лацінамоўнай паэзіі Алесь Жлутка мяркуе, што менавіта класічная школа, у якой разам з асновамі хрысціянскага веравучэння выкладаліся старажытныя мовы і літаратура, адыграла вялікую ролю ў сінтэзе антычнасці, хрысціянства і народнай культуры – трох традыцыйных стыхій, што ўтвараюць ядро еўрапейскай цывілізацыі. Вывучэнне класічных моў і літаратур было важным элементам вышэйшай адукацыі на Беларусі як у духоўных, так і ў свецкіх навучальных установах аж да 1917 года.

У савецкія часы традыцыі класічнай школы былі запатрабаваныя ў меншай ступені. Тым не менш, пры зразумелым выключэнні ў гэты перыяд са сферы гуманітарнай адукацыі здабыткаў хрысціянскай антычнасці, лацінская мова займала не апошняе месца ў вучэбных праграмах адпаведных факультэтаў. Адпаведных – гэта значыць гуманітарных, найперш – філалагічнага, гістарычнага і юрыдычнага, а таксама – хімічнага, біялагічнага і медыцынскага профілю. Студэнты розных часоў савецкай эпохі, згадваючы заняткі па лацінскай мове, успамінаюць працэс завучвання сотні-другой выслоўяў, "метраном" канчаткаў залежнага стану "or-ris-tur-mur-mini-ntur" або цьмяны і загадкавы Gerundium. Камусьці пашчасціла натрапіць на "старарэжымных", "гімназічных" выкладчыкаў і паспець захапіцца міфалогіяй, гісторыяй і культурай, пачытаць у арыгінале Гарацыя і Катула. Але часцей за ўсё такога было мала: філолагі "націскалі" найперш на граматыку, лексіку і сінтаксіс, медыкі – на адпаведную тэрміналогію...

***

Сёлета спаўняецца 10 гадоў Еўрапейскаму гуманітарнаму універсітэту. Тады, у 1992 годзе, ён стаў адной з першых ВНУ на Беларусі, якая садзейнічала адраджэнню каштоўнасцей еўрапейскай цывілізацыі, а таксама развіццю традыцый хрысціянскага гуманізму. Намаганнямі фундатараў універсітэта акадэміка А.А.Міхайлава, прафесара У.А.Дунаева, а таксама Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, пры кансультацыйнай падтрымцы айчынных і замежных вучоных адпаведнага профілю, была распрацавана, між іншым, наватарская канцэпцыя гуманітарна-лінгвістычнай падрыхтоўкі, што атрымала назву "Artes Liberales". Менавіта так – "свабоднымі мастацтвамі" – называлі ва універсітэтах рэнесансавай Еўропы сем агульнаадукацыйных навук, якія і ўтваралі паняцце "базавай адукацыі".

Пры гэтым у ЕГУ, які не мае філалагічнай спецыялізацыі як такой, выключнае месца, тым не менш, было адведзена класічнай філалогіі. Гэта было звязана з прызнаннем дамінанты лінгвістычнай падрыхтоўкі ў сістэме гуманітарнай адукацыі, дзеля чаго была распрацавана унікальная "Гуманітарна-лінгвістычная праграма". У межах гэтай праграмы пераважна працуюць выкладчыкі кафедры класічнай і славянскай філалогіі, створанай у 1993 годзе. Усе выкладчыкі кафедры маюць філалагічную адукацыю, прычым лацінскую і старажытнагрэцкую мовы чытаюць філолагі-класікі, многія з якіх вядомыя не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі. Гэта Галіна Іванаўна Шаўчэнка – загадчык кафедры класічнай філалогіі БДУ, Антаніна Васільеўна Гарнік – дацэнт той жа кафедры, Андрэй Зіноўевіч Цісык – загадчык кафедры лацінскай мовы Беларускага дзяржаўнага медыцынскага універсітэта, а таксама старшы выкладчык Галіна Раманаўна Налівайка. Штатныя супрацоўнікі кафедры – выпускнікі класічнага аддзялення Белдзяржуніверсітэта.

Студэнты першых курсаў усіх факультэтаў ЕГУ на працягу двух семестраў вывучаюць лацінскую мову. Прызначэнне курса – узбагаціць у будучых спецыялістаў культуру філалагічнага аналізу іншамоўных крыніц, аблегчыць засваенне новых еўрапейскіх моў (а кожны студэнт ЕГУ вывучае як мінімум дзве з іх). Латынь садзейнічае таксама засваенню міжнароднай тэрміналогіі лацінскага і грэцкага паходжання ў галіне гуманітарных навук і эканоміі. Прынцыповай асаблівасцю названага курса ва ўмовах ЕГУ з'яўляецца вывучэнне латыні на культуралагічнай аснове. Пры гэтым улічваецца спецыфіка кожнай спецыяльнасці (філасофія, культуралогія, права, мастацтвазнаўства, дызайн і г.д.), праводзіцца арыентацыя не толькі на агульнакультурныя, але і на прафесійныя інтарэсы студэнтаў. Граматыка служыць пры гэтым неабходнай базай для засваення шырокага спектра пытанняў, звязаных з вывучэннем асноў класічнай філалогіі і антычнай культуры.

На тэалагічным і філасофскім факультэтах чытаецца старажытнагрэцкая мова. На гэтых жа факультэтах прапануюцца спецыяльныя курсы "Лацінскі аўтар" і "Старажытнагрэцкі аўтар". У рамках спецкурса "Лацінскі аўтар" для студэнтаў філасофскага факультэта чытаюцца ў арыгінале "Маральныя лісты" Сенэкі, трактат "Пра прыроду багоў" Цыцэрона, паэма "Пра прыроду рэчаў" Лукрэцыя; студэнты тэалагічнага факультэта чытаюць "Аналы" Карнэлія Тацыта, "Ліст да імператара Траяна" Плінія Малодшага, "Споведзь" Блажэннага Аўгусціна, Евангелле ад Лукі, Евангелле ад Матфея. Спецкурс "Старажытнагрэцкі аўтар" прапануе студэнтам-філосафам дыялогі Платона "Федр" і "Федон", філасофскія лісты Эпікура, "Гномалогію" Эпіктэта, а таксама асобныя творы дасакратыкаў; студэнты-тэолагі знаёмяцца з грэцкім перакладам Старога Запавету ("Септуагінтай"), а таксама грэцкім тэкстам Тэтраевангелля.

Выкладчыкамі кафедры забяспечваецца таксама чытанне курсаў "Беларуская мова", "Уводзіны ў лінгвістыку", "Гісторыя і тэорыя літаратуры", спецкурса "Пісьмовая культура Беларусі XVI – XVIIIстст." для студэнтаў аддзялення культуралогіі філасофскага факультэта. Выкарыстанне новых інтэрактыўных методык пры выкладанні моўных і літаратуразнаўчых дысцыплін (пры куратарстве прарэктара Т.Я.Галко) дазваляе зрабіць традыцыйныя лінгвістычныя курсы больш разнастайнымі і цікавымі для студэнтаў, пашырыць літаратурны, культурны і філасофскі кантэкст.

***

Успамінаецца адзін з маіх універсітэцкіх настаўнікаў, які даказваў нам неабходнасць нашай самастойнай працы, штодзённай руплівасці ў імкненні да ведаў. "Каня можна прывесці на вадапой, але нельга прымусіць яго напіцца", – гаварыў ён. Развіваючы прыгожую метафару, асмелюся сказаць, што ў ЕГУ студэнта не прымушаюць доўга шукаць дарогу да вадапою, імкнучыся максімальна кароткім шляхам прывесці яго да жыватворнай крыніцы спрадвечнай мудрасці.

Жанна НЕКРАШЭВІЧ-КАРОТКАЯ,
загадчык кафедры класічнай і славянскай філалогіі Еўрапейскага гуманітарнага універсітэта, кандыдат філалагічных навук.

Алімпіяды

Дзеля пошуку таленавітых

Завяршылася Рэспубліканская алімпіяда па педыятрыі"Студэнт і навукова-тэхнічны прагрэс". У чацвер у Беларускім дзяржаўным медыцынскім універсітэце былі падведзены яе вынікі.

На заключны тур алімпіяды ў БДМУ сабраліся будучыя педыятры, пакуль - студэнты-старшакурснікі, з усіх медыцынскіх ВНУ краіны, дзе яны атрымалі перамогу ва ўнутрыуніверсітэцкіх алімпіядах. У апошнім туры ім належала вырашыць цэлы шэраг сітуацыйных задач і правесці дыягностыку ля ложка хворага, што, на думку арганізатараў, найлепш раскрывае глыбіню тэарэтычных ведаў і ўменне прымяніць іх на практыцы.

І студэнты вырашалі пастаўленыя задачы, выбудоўваючы ланцужок разважанняў - ад скаргі хворага да пастаноўкі дыягназу і назначэння лячэння. Іх пацыентамі былі дзеці з чацвёртай дзіцячай клінічнай бальніцы Мінска, і вызначаныя студэнтамі дыягназы, вядома ж, праходзілі строгую экспертызу вопытных урачоў і супрацоўнікаў кафедры БДМУ, выкладчыкаў іншых медыцынскіх ВНУ.

Як адзначыў дэкан педыятрычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага медыцынскага універсітэта, дацэнт Анатоль Сікорскі, студэнты ахвотна адгукнуліся на заклік узяць удзел у алімпіядзе, праявіўшы вельмі вялікую зацікаўленасць. Згодна з палажэннем лаўрэаты рэспубліканскага тура будуць мець спецыяльны запіс у дыпломе аб вышэйшай адукацыі, яны атрымаюць перавагі пры залічэнні ў аспірантуру ці клінічную ардынатуру па профілі спецыяльнасці пасля заканчэння ВНУ.

Універсітэт аднавіў гэтую алімпіяду сярод студэнтаў-педыятраў пасля дзесяцігадовага перапынку, і, мяркуецца, яна будзе аднаўлена таксама на іншых факультэтах. Акрамя таго, што алімпіяда - значны стымул да вучобы ў студэнтаў, яна дапамагае ўзняць якасць падрыхтоўкі будучых урачоў, а таксама выявіць найбольш таленавітую моладзь.

- Мы вельмі задаволеныя, што нам удалося аднавіць алімпіяду,- гаворыць загадчык кафедры прапедэўтыкі дзіцячых хвароб, дацэнт Міхаіл Чычко. - Чаму першым тут быў педыятрычны факультэт? Бо мы, педыятры, больш рухомыя і непаседлівыя, заўсёды ў пошуку, як дзеці...

Усе ўдзельнікі алімпіяды - студэнты і выкладчыкі - пагадзіліся, што будзе вельмі карысна праводзіць яе штогод.

Галіна СІДАРОВІЧ.
Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Дзяржаўнае пытанне

Патрэбны алгарытм прагназіравання падрыхтоўкі спецыялістаў

Рынак працы патрабуе прагнозу - бясспрэчны факт. Што сёння ў краіне адбываецца на ім? Ці забяспечваецца баланс паміж попытам і прапановай? Як паменшыць дыспрапорцыю паміж колькасцю вакантных месцаў на прадпрыемствах, у арганізацыях і ўстановах і колькасцю выпускнікоў навучальных устаноў? "Настаўніцкая газета" бярэ на кантроль гэтую праблему. На яе старонках будуць выступаць спецыялісты, прадстаўнікі тых структур, якія ёй займаюцца на ўзроўні міністэрстваў і ведамстваў, галін, рэгіёнаў, прадпрыемстваў і г.д.

Сёння над гэтай праблемай разважае сацыёлаг - старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра сацыялагічных даследаванняў Інстытута сацыяльна-палітычных даследаванняў пры Адміністрацыі Прэзідэнта В.І.ТРАФІМЕЦ.

– Адным з напрамкаў дзяржаўнай палітыкі занятасці ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца забеспячэнне прафесійнай падрыхтоўкі кадраў з улікам попыту на рабочую сілу на рынку працы з пункту гледжання яе прафесійна-кваліфікацыйнага складу і ўзроўню адукацыі. На сучасным этапе фарміравання рыначных адносін, і ў прыватнасці рынку працы, узмацняецца неадпаведнасць аб'ёму і прафесійна-кваліфікацыйнай структуры падрыхтаваных кадраў з патрэбамі эканомікі ў іх. Глыбокі эканамічны крызіс і скарачэнне аб'ёму вытворчасці прывялі, з аднаго боку, да вызвалення значнай колькасці рабочых і спецыялістаў. А з другога – у сувязі са структурнымі зменамі ў эканоміцы ўзрастае попыт на такіх работнікаў, якія валодаюць глыбокімі ведамі ў галіне кіравання, арганізацыі вытворчасці, эканомікі, узнікае патрэба ў спецыялістах, прафесіях зусім новых, у якіх патрэбы раней не было. Таму ўжо з сярэдзіны дзевяностых, а дакладней, з 1995–96 навучальнага года, у ВНУ пачалася падрыхтоўка спецыялістаў па новых для рэспублікі спецыяльнасцях, такіх, напрыклад, як "Практычная псіхалогія" (БДПУ), "Актуарная матэматыка" (БДУ), "Радыялогія і радыяцыйная медыцына" (Міжнародны ўніверсітэт па радыеэкалогіі імя А.Д.Сахарава), "Медыцынская электроніка", "Штучны інтэлект" (Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі) і іншыя. Аналагічныя тэндэнцыі акрэсліліся ў сярэдніх спецыяльных навучальных і прафесійна-тэхнічных навучальных установах краіны.

Аднак адсутнасць добра наладжанай сістэмы вызначэння патрэб у падрыхтоўцы кадраў прыводзіць да дубліравання падрыхтоўкі па шэрагу спецыяльнасцей. Прывяду вось такі прыклад: у 1990 годзе па эканамічных спецыяльнасцях ішла падрыхтоўка толькі ў пяці ВНУ краіны, якія задавальнялі попыт народнай гаспадаркі ў спецыялістах. У 1995 годзе па гэтых спецыяльнасцях рыхтавалі ўжо ў шаснаццаці дзяржаўных ВНУ і ў васемнаццаці недзяржаўных навучальных установах.

Спецыялісты ў галіне прафесійнай адукацыі адзначаюць, што праблема сёння заключаецца не столькі ў тым, што студэнтаў і навучэнцаў у прафесійных навучальных установах рыхтуюць залішне, колькі ў няправільнай прафарыентацыі моладзі, у неаператыўнай рэакцыі прафесійнай школы на патрэбы грамадства, якія хутка мяняюцца. Забеспячэнне адпаведнасці паміж попытам і прапановай на рынку працы патрабуе абгрунтаваных прагнозаў змены кан'юнктуры, прагназіравання патрэбы ў спецыялістах і рабочых, а таксама адэкватнай пераарыентацыі прафесійных навучальных устаноў.

Але як гэта зрабіць? Праведзены параўнальны аналіз айчыннай практыкі і абагульнены замежны вопыт фарміравання структуры падрыхтоўкі кадраў ў сістэме прафесійнай адукацыі і іх выкарыстання далі магчымасць зрабіць пэўныя высновы, распрацаваць прапановы па вырашэнні данай праблемы. Гэтыя прапановы пакладзены ў аснову Методыкі вызначэння патрэбы ў прафесійнай падрыхтоўцы кадраў, заснаванай на экспертных апытаннях.

Ва ўмовах абмежаванага аб'ёму інфармацыі, калі эканоміка нестабільная (а асноўнай крыніцай атрымання неабходнай інфармацыі з'яўляюцца прадпрыемствы), найбольш прымальным становіцца прагназіраванне патрэбнасці ў падрыхтоўцы кваліфікаваных кадраў на бліжэйшую перспектыву (2–3 гады) на аснове экспертных апытанняў пры выкарыстанні Методыкі арганізацыі кан'юнктурных апытанняў у спалучэнні з іншымі.

У выніку былі выяўлены тэндэнцыі, характэрныя для большасці абследумых аб'ектаў. Напрыклад, адны прадпрыемствы прамысловасці адчуваюць лішак, а іншыя – недахоп такіх спецыялістаў, як інжынер-канструктар, інжынер-тэхнолаг, станочнік шырокага профілю, токар, электразваршчык, швачка і інш. Аналагічная сітуацыя склалася і ў іншых галінах. Прычым гэтыя адрозненні ў патрэбах у кадрах – своеасаблівыя ў кожнай вобласці. Калі, напрыклад, на прадпрыемствах Брэсцкай вобласці – лішак швачак, дык у Магілёўскай іх не хапае. Гэтая інфармацыя дала магчымасць зрабіць выснову пра неабходнасць вывучэння патрэбы ў кадрах на ўзроўні рэгіёна, што прадугледжана распрацаванай Методыкай. Праведзены аналіз даных экспертнага апытання пацвердзіў правамернасць абранага спосабу атрымання неабходнай інфармацыі прагнознага характару, якая не можа быць атрымана ў органах афіцыйнай статыстыкі. Трэба "ісці ад прадпрыемства!"

Канчатковае рашэнне наконт кантынгентаў прыёму ў прафесійныя навучальныя ўстановы розных відаў на аснове прагназіраванай дадатковай патрэбы ў кадрах павінны прымаць члены створанага па рашэнні Савета Міністраў экспертнага савета з ліку прадстаўнікоў Міністэрства працы, Міністэрства адукацыі, галіновых міністэрстваў, канцэрнаў, камітэтаў, прафесійных навучальных устаноў і іншых зацікаўленых бакоў.

Заўважу, што сёння гаворка ідзе аб патрэбе ў кадрах як грамадска неабходнай. Але паколькі пры прагназіраванні кантынгентаў прыёму ў навучальныя ўстановы неабходна ўлічваць не толькі патрэбы эканомікі, але і патрэбы асобы, дык у далейшым мэтазгодна правядзенне спецыяльнага даследавання матывацыйнай сферы прафесійнага і тэрытарыяльнага самавызначэння моладзі.

Падрыхтавала
Святлана БЕНЬ.

P.S. *Па гэтай праблеме мы прапануем вашай увазе інтэрв'ю з намеснікам Міністра эканомікі А.М.ТУР у наступнай старонцы "Якасць адукацыі".*

Рэзананс

Колькасць гадзін - не вызначальны паказчык ведаў

Наўрад ці будзе хто сёння аспрэчваць той факт, што веды ў галіне інфарматыкі з'яўляюцца адным з асноўных кампанентаў светапогляду сучаснага чалавека. Камп'ютэрная тэхніка імкліва ўварвалася ў нашае жыццё і заняла ў ім важнае месца. Не засталася ўбаку ад падзей і школа. Дарэчы, у XX стагоддзі нарадзіўся толькі адзін новы агульнаадукацыйны прадмет – курс інфарматыкі і вылічальнай тэхнікі. А чаго толькі не прапаноўвалася. Многія з прапаноў уводзіліся ў вучэбны план школы, але хутка выключаліся. Умовы хранічнай многапрадметнасці і перагрузкі вучняў заўсёды былі жорсткімі. Але інфарматызацыя засталася. Праўда, заняткі па гэтым прадмеце – дзве гадзіны на тыдзень. Нельга чакаць, асабліва ва ўмовах пяцідзённага вучэбнага тыдня, што гэтая колькасць павялічыцца. Не будзем забываць і пра тое, што **павелічэнне колькасці гадзін на вывучэнне таго ці іншага прадмета не заўсёды прыводзіць да павышэння якасці ведаў вучняў.** Да таго ж, як справядліва зазначае Э.М.Краўчэня, аўтар артыкула "Настаўнік здольны выкладаць усе прадметы?!", надрукаванага ў "Настаўніцкай газеце" 23 сакавіка 2002 года, павелічэнне колькасці гадзін па адным прадмеце прыводзіць да змяншэння колькасці гадзін па другім.

Разам з тым рэформа сярэдняй адукацыі паставіла перад школай задачу падрыхтоўкі вучняў да паўнацэннага жыцця і працы ва ўмовах тэхнічнага і інфармацыйна развітага грамадства. Даволі значны крок у гэтым кірунку ўжо зроблены. Так, вывучэнне інфарматыкі ў 12-гадовай школе пачнецца з больш ранняга ўзросту (6 клас). Гэта дазволіць, як паказалі вынікі эксперыменту па апрабацыі абноўленага зместу, у прыватнасці, інфарматыкі, які праводзіцца ў эксперыментальных школах рэспублікі, больш актыўна развіваць пазнавальныя здольнасці вучняў, выкарыстоўваючы камп'ютэр у якасці інструмента вырашэння вучэбных задач, фарміраваць асновы навуковага светапогляду за кошт больш ранняга фарміравання навыкаў працы з мадэлямі на камп'ютэры. Да таго ж, з'явіўся новы, пакуль яшчэ эксперыментальны, падручнік "Інфарматыка і інфармацыйныя тэхналогіі" (аўтары – Ю.А.Быкадораў, А.Т.Кузняцоў), які, на думку настаўнікаў эксперыментальных школ, напісаны даступнай для вучняў мовай, разлічаны на розны ўзровень падрыхтоўкі вучняў, з'яўляецца даведнікам у свеце інфарматыкі і інфармацыйных тэхналогій.

Вядома, што ў большасці школ пакуль адсутнічае камп'ютэрная тэхніка сучаснага ўзроўню. Думаецца, што з цягам часу праблема гэтая будзе ўсё ж вырашана. Другая справа, наколькі эфектыўна выкарыстоўваецца тое, што мае сёння школа. А гэта ў значнай ступені залежыць ад узроўню падрыхтоўкі настаўніка, і не толькі інфарматыкі. Таму пытанні, якія ўздымае ў вышэй названым артыкуле Э.М.Краўчэня, – надзвычай актуальныя. **Школа не можа быць не зацікаўлена ў добра падрыхтаваным настаўніку інфарматыкі, настаўніку геаграфіі, гісторыі, іншых прадметаў, які здольны выкарыстоўваць камп'ютэрную тэхніку на сваіх уроках, у пазакласнай рабоце.** Так, настаўнікі рускай і беларускай мовы, працуючы з камп'ютэрам на сваіх уроках, маглі б добра навучыць школьнікаў рабоце з тэкставым рэдактарам, настаўнікі мастацтва – з графічным рэдактарам, настаўнікі матэматыкі, фізікі – з электроннымі табліцамі, базай даных. Такім чынам, установы адукацыі сапраўды павінны думаць пра ўзмацненне тэхнічнага боку вучэбнага працэсу. Тым больш, што гэта дазволіць сэканоміць сродкі, якія ідуць на курсавую перападрыхтоўку настаўнікаў з мэтай авалодання сучаснымі тэхнічнымі сродкамі навучання.

Валерый ПАЗНЯК,
загадчык аддзела па праблемах кіравання рэформай агульнаадукацыйнай сярэдняй школы Нацыянальнага інстытута адукацыі.

Даследуе сацыёлаг

Траекторыя прафесійнага росту

Запатрабаванасць выпускніка на рынку працы як крытэрый якасці універсітэцкай адукацыі

Выбар вышэйшай навучальнай установай сваёй будучыні нечым нагадвае выбар, перад якім аказваюцца бацькі, выхоўваючы сваіх дзяцей. З аднаго боку, яны імкнуцца захаваць традыцыі сям'і і ў іх рамках - "вобраз" свайго дзіцяці. З другога - хочуць бачыць яго ў будучым сучасным чалавекам, актыўным і ініцыятыўным, запатрабаваным не толькі ў сваім бліжэйшым сямейным асяроддзі. Аснова жыццёвага поспеху - уменне быць патрэбным.

Самае складанае - утрымаць стабільнасць

У сферы адукацыі традыцыйна пераважае погляд, што каледжы і універсітэты з'яўляюцца захавальнікамі, транслятарамі і генератарамі ведаў. Што, за выключэннем некаторых прафесій, найбольш цесна звязаных з практыкай (напрыклад, медыцына, правазнаўства), вышэйшая адукацыя ў пэўнай ступені **страціць самакаштоўнасць**, калі стане ўсяго толькі фабрыкай па вытворчасці новых ведаў у свеце бізнесу, прагматыкі і утылітарызму, зробіць сваёй мэтай падрыхтоўку канкурэнтаздольных кадраў.

Самае складанае – утрымаць стабільнасць у крытэрыях якасці (у тым ліку адукацыі) і патрабаваннях экспертных груп.

Ёсць, бадай, адзін нязменны крытэрый якасці – гэта пастаяннае ўдасканаленне, рух наперад, абнаўленне. Разам з тым у рамках сацыяльнай сістэмы існуюць групы экспертаў дастаткова высокага статуса, якія аддаюць перавагу "традыцыйнаму" разуменню якасці. Паняцці якасці і традыцыі адносяцца да аднаго сэнсавага рада.

У сучаснай сістэме арганізацыі адукацыі поўнасцю адсутнічае **суб'ектыўны** крытэрый. **Выкладчыку плацяць за колькасць адукацыйных "дзеянняў".** У механізме ацэнкі эфектыўнасці работы сацыяльных інстытутаў не хапае суб'ектыўнасці. Праблема якасці заўсёды звязана з дыферэнцыяцыяй вынікаў і адборам лепшых узораў.

Апошнія маркетынгавыя даследаванні маюць адпрацаваныя методыкі вызначэння якасці тавару і паслуг у залежнасці ад патрабаванняў спажыўцоў рознага ўзроўню. Разам з тым гэта не выключае такога складніка якасці, як адпаведнасць узорам.

Рэлятывізм якасці як адукацыйнай катэгорыі вызначаецца не толькі суб'ектыўнасцю спажыўца, але і яшчэ адной непастаяннай велічынёй – цаной. Цана – колькаснае выражэнне якасці. Значыць, якасць адукацыі можна лічыць высокай, калі пры адпаведнасці ўзорам яна набываецца пры невысокіх фінансавых затратах на яе. Акрамя таго, спажыўцы адукацыі рознага ўзроўню плацежаздольнасці (студэнт, работадавец, бацькі студэнта, грамадства ў цэлым) могуць мець розныя патрабаванні да якасці адукацыі, бо яны маюць розныя магчымасці выбару.

Якасць вышэйшай адукацыі вызначаецца яе ўзроўнем у іншых сферах (напрыклад, у сярэдняй школе). І нарэшце, на якасць адукацыі аказвае ўплыў вялікая колькасць фактараў сацыякультурнага парадку, а менавіта: сям'я студэнта з яе мовай і традыцыямі, раён пражывання ў горадзе, статус дзяржавы ў свеце, правы студэнта, якія вызначаюць яго магчымасць карыстання рознага роду студэнцкімі паслугамі (скідкі на арганізацыю адпачынку, побыту, на медыцынскае абслугоўванне, карыстанне бібліятэкамі, камп'ютэрам, вучэбнымі праграмамі), рабочае месца, якое ён зможа заняць пасля заканчэння навучальнай установы.

Апошнія фактары часта падаюць у дужках працэдур вымярэння якасці адукацыі (як яе бачыць спажывец), засяроджваючыся перш за ўсё на адукацыйным працэсе. У поле зроку даследчыка трапляюць галоўным чынам праца выкладчыкаў, асаблівасці вучэбнага асяроддзя, змест адукацыі, методыкі навучання.

Для ацэнкі якасці адукацыі як ступені задавальнення знешняга і ўнутранага спажыўца адукацыйных паслуг неабходна адказаць, прынамсі, на тры пытанні: 1) хто з'яўляецца гэтым спажыўцом; 2) які механізм маніторынгу ступені задаволенасці спажыўца адукацыяй; і, нарэшце, 3) якія крытэрыі задаволенасці і якія параметры асабліва важныя для цяперашняга (або перспектыўнага) моманту.

У амерыканскай і заходнееўрапейскай традыцыі якасная адукацыя займае дакладна вызначанае месца ў прычынна-выніковым ланцужку паспяховай прафесійнай кар'еры выпускніка. Другая тэндэнцыя – калі якасная адукацыя з'яўляецца не сродкам, а мэтай жыцця, дасягаючы якой, чалавек затрачвае ўсе свае рэзервы. Наша парадыгма па сваёй сутнасці адукацыі бліжэй да апошняй мадэлі.

Запатрабаванасць і прафесійная самарэалізацыя выпускнікоў БДУ на рынку працы

Даследаванне праводзілася па ініцыятыве Цэнтра праблем развіцця адукацыі БДУ ў маі-жніўні 2001 г. Збор эмпірычнай інфармацыі ажыццяўляўся метадам інтэрв'ю з маладымі спецыялістамі – выпускнікамі БДУ 1999 г. У апытанні прынялі ўдзел 24 маладыя спецыялісты і 10 работадаўцаў. Колькасна гэта статыстычна нязначная велічыня, таму асноўная задача даследавання заключалася ў аналізе новага прафесійнага вопыту маладых спецыялістаў з пункту гледжання тых крытэрыяў, якія могуць быць пакладзены **ў аснову маркетынгавай мадэлі якасці вышэйшай адукацыі.**

Аналіз зместу інтэрв'ю з работадаўцамі і маладымі спецыялістамі дазволіў выдзеліць тры групы меркаванняў рэспандэнтаў наконт якасці адукацыі ў БДУ і спосабах яе ўдасканалення. Гэта пазіцыі работадаўцаў, а таксама выпускнікоў, якія працуюць (або вучацца):

1) у дзяржаўных структурах;

2) у БДУ (магістранты, аспіранты або выкладчыкі);

3) у недзяржаўных структурах.

Самая вялікая частка ўдзельнікаў апытання – маладыя спецыялісты, якія атрымалі працу ў дзяржаўных арганізацыях па размеркаванню (11 чалавек з 23). Лічыцца, што галоўны крытэрый якасці адукацыі – гэта "колькасць месцаў, якія прапануюцца пасля заканчэння навучальнай установы". **Для тых, хто працуе па размеркаванню, "здымаецца" пытанне аб паспяховасці працаўладкавання, часткова - якасці працы, проста неабходна недзе працаваць, і ўсё.** Абавязковасць размеркавання, а таксама правы маладога спецыяліста (напрыклад, права не быць звольненым на працягу трох гадоў) нейтралізуюць канкурэнцыю на рынку працы.

1. Эколаг А.Г. - выпускнік геаграфічнага факультэта, малады спецыяліст, працуе ў БДПА: *"Мне было прапанавана некалькі месцаў працы ў час вучобы. Разлічваў на лепшае (Міністэрства прыродных рэсурсаў), але яго не атрымаў. Прыняты на працу на аснове вынікаў асабістай гутаркі з кіраўніком (па размеркаванню)". Выконваю работу па складанню падручніка па экалогіі для БДПА. Характар працы – пошукавы, даследчы, інавацыйны, творчы. Што ў якасці крытэрыя прадуктыўнасці работы патрабуе начальнік? Кожны дзень на працы ў пэўны час". Сваю гатоўнасць да добрасумленнага выканання прафесійнай задачы ацэньвае як стопрацэнтную.*

2. Журналіст Р.К. - выпускніца факультэта журналістыкі, газета "Переходный возраст", Дом друку:

"Адбор спецыялістаў праводзіцца па прынцыпу перавагі інтарэсаў чалавека і газеты. Патрабаванняў ніякіх не было – ішла па размеркаванню. З адборам як такім малады спецыяліст не сутыкаецца – усё вырашае размеркаванне".

Якому дыплому давяраюць? Хутчэй, БДУ. Кіраўніцтва гатова прымаць такіх выпускнікоў. Лічыць, што вышэйшая адукацыя ў цэлым апераджае развіццё сферы інтэлектуальнай працы і вытворчасці.

3. Псіхолаг Л.С. - выпускніца псіхалагічнага факультэта, Мінскі палац дзяцей і моладзі: *"Працу рэкамендавалі ў Палацы дзяцей і моладзі знаёмыя. Задача – адпрацаваць па размеркаванню. Працу ўвогуле знайсці нялёгка. Маладому спецыялісту многае даруюць. Прафесіяналізм спадзяюся набыць з часам".*

Сваю гатоўнасць да добрасумленнага выканання прафесійнай задачы ацэньвае на 50 працэнтаў. У працэсе работы перааценіла якасць сваёй практычнай падрыхтоўкі ва універсітэце, тэарэтычную ж лічыць выдатнай. У агенцтва па працаўладкаванню для маладых спецыялістаў у БДУ не верыць.

4. Работадавец С.К. - начальнік аддзела Мінскага палаца дзяцей і моладзі: *"Я гатова працягваць практыку прыняцця на працу выпускнікоў БДУ. Давяраю любому дыплому, дакладней, чалавеку. Спадзяюся на асабістую гутарку".*

Адзначае высокую цякучасць кадраў ва ўстанове, канфліктнасць, сепаратызм структурных падраздзяленняў.

С.К.: *"Псіхалагічная адукацыя не арыентавана на вырашэнне асабістых праблем студэнтаў, такіх, як няўпэўненасць у сабе і інш. Яны ведаюць, што трэба рабіць, але не ведаюць – як. Не валодаюць аўдыторыяй. Чаму чалавек выбраў прафесію псіхолага – з гэтага трэба пачынаць навучанне псіхалогіі, а не выкладанне прадмета псіхалогіі. Навучанне павінна быць інтраспектыўным – абапірацца на працэс самарэалізацыі, магчыма, тэрапіі".*

Як відаць з адказаў удзельнікаў апытання, якія працуюць у дзяржаўных структурах, у цэлым яны высока ацэньваюць якасць атрыманай імі адукацыі, гатовы добра выконваць прафесійную задачу.

> Палова апытаных маладых спецыялістаў лічыць, што вышэйшая адукацыя адстае ад тэмпаў развіцця сферы інтэлектуальнай працы і вытворчасці. Трэць лічыць, што, наадварот, вышэйшая адукацыя ў цэлым апераджае тэмпы развіцця інтэлектуальнай працы і вытворчасці. Астатнія не ведаюць або лічаць, што гэтыя сферы не перасякаюцца.

Аднак і ў сітуацыі "гарантаванай працы" палова апытаных маладых спецыялістаў лічыць (5 з 11, што працуюць у дзяржаўных структурах), што вышэйшая адукацыя адстае ад тэмпаў развіцця сферы інтэлектуальнай працы і вытворчасці. Трэць лічыць, што, наадварот, вышэйшая адукацыя ў цэлым апераджае тэмпы развіцця інтэлектуальнай працы і вытворчасці. Астатнія не ведаюць або лічаць, што гэтыя сферы не перасякаюцца.

Недахоп адукацыі, на думку рэспандэнтаў, заключаецца ў тым, што станаўленне высокакваліфікаванага спецыяліста зацягваецца на многія гады, у выніку чаго патрабуюцца дадатковыя сродкі і час.

Гэта адбываецца перш за ўсё па наступных прычынах (па ступені значнасці):

1. Атрыманыя веды хутка страчваюць сваю актуальнасць і навізну ў выніку частай змены патрабаванняў і прыярытэтаў.

2. Не хапае неабходных тэхнічных або тэхналагічных навыкаў (перш за ўсё ў гуманітарыяў).

3. Патрэбна ўменне не столькі выконваць, колькі ствараць новыя праекты.

Важнейшым паказчыкам якасці адукацыі, атрыманай ва універсітэце, з'яўляецца прафесійная самарэалізацыя маладога спецыліста, у аснове якой ляжыць працэс самаактуалізацыі асобы.

Спынімся на аналізе матываў прафесійнага росту.

Дзяржаўны сектар працаўладкавання традыцыйна характарызуецца тым, што кар'ера і, значыць, аплата працы залежаць ад стажу працы, а не ад канкрэтных дасягненняў. У гэтым сэнсе паняцця кар'еры як стымулюючага фактара не існуе. Кар'ера як траекторыя прафесійнага росту маладога спецыяліста становіцца асабістай справай яго самога, у якой практычна ніхто не зацікаўлены.

Эколаг А.Г. - выпускнік геаграфічнага факультэта БДПА: *"У арганізацыі ніяк не стымулюецца прафесійнае ўдасканаленне маладых спецыялістаў. Заробак (0,5 стаўкі) – 37 тыс. плюс прэмія.*

Работадавец Д.К. (начальнік аддзела): *"Асноўная якасць, якая патрабуецца для працы, – жаданне вучыцца, здольнасць асвоіць новыя сферы. Усюды задаюць адно пытанне: што ты можаш як эколаг зрабіць для арганізацыі, каб дапамагчы зарабіць грошай? Веды – гэта толькі перадумова. Як знайсці карыснае прымяненне чыста тэарэтычным ведам – няпростая задача".*

А.Г.: *"Дзелавыя якасці, якія патрабуюцца, – самастойнае, арыгінальнае мысленне і шырокія практычныя навыкі ў прафесійнай сферы".*

Такім чынам, прафесійны рост маладога спецыяліста ў дзяржаўных структурах стымулюецца за кошт патрабавання асвойваць новае, вучыцца, але не ўплывае ні на заробак, ні на магчымасці кар'ернага росту. Прафесійныя каштоўнасці таксама аказваюцца нерэалізаванымі.

Сацыёлаг А.К. - выпускніца факультэта філасофіі і сацыяльных навук, Гарадскі цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва: *"Прафесійнае ўдасканаленне стымулюецца за кошт барацьбы з канкурэнтамі і магчымасці заняць добрую пасаду".*

Журналіст Р.К. - выпускніца факультэта журналістыкі, газета "Переходный возраст", Дом друку: *"Прафесійнае ўдасканаленне стымулюецца за кошт працавітасці, добрых умоў дзейнасці, барацьбы з канкурэнтамі, патрабавальнасці высокакваліфікаваных калег, дадатковага фінансавання ў выглядзе прэмій, надбавак".*

Інжынер П.С. - геафак, Інстытут геалогіі АН Рэспублікі Беларусь: *"Прафесійнае ўдасканаленне стымулюецца за кошт арганізацыі навучання, патрабавальнасці высокакваліфікаваных калег, дадатковага фінансавання".*

Праца ў дзяржаўным сектары прад'яўляе розныя стымулы да прафесійнага ўдасканалення маладых спецыялістаў – ад адсутнасці такіх да перанавучання, высокіх патрабаванняў прафесіяналаў, надбавак і прэмій. Аднак ніводзін з рэспандэнтаў не адзначыў, што ён (яна) лічыць рэалізацыю **якога-небудзь прафесійнага праекта мэтай сваёй дзейнасці і што гэта дапаможа кар'ернаму росту.**

Сучасны малады чалавек жыве ва ўмовах няпэўнасці, якія патрабуюць ад яго здольнасці вызначацца, знаходзіць і ствараць сваё месца, сваю актуальнасць, свае прастору і час. Ці рыхтуе да гэтага універсітэт?

Сярод разнастайных праблем, якія ўзнікаюць у маладых спецыялістаў у першыя гады працы, можна вылучыць тры групы:

– псіхалагічныя, звязаныя з працэсам прафесійнай адаптацыі (фрустрацыі);

– прафесійна-арганізацыйныя;

– прафесійна-праекціровачныя.

Праблемы маладога спецыяліста, які працуе ў дзяржаўных структурах, ранжыраваліся ў залежнасці ад частаты іх узнікнення. Іх сукупнасць дазваляе дастаткова поўна ўявіць сабе сітуацыю прафесійнага самавызначэння маладога спецыяліста.

Выказванні рэспандэнтаў перш за ўсё характарызуюць іх як патрабавальных да сябе людзей, якія маюць высокія прафесійныя дамаганні, крытычных, **рэфлексіўных і няўпэўненых.**

Некаторыя адзначылі, што яны яшчэ не сутыкаліся з такімі задачамі, як праца ў камандзе, абарона праектаў і г.д.

Часцей за ўсё маладыя спецыялісты ўказвалі на праблемы, звязаныя з першапачатковай адаптацыяй. Пераважная большасць рэспандэнтаў часта адчувае няўпэўненасць у сабе, пачуццё бескарыснасці, цяжкасці з самарэалізацыяй. Каля паловы адзначаюць, што яны пераацанілі ўзровень сваёй падрыхтоўкі.

Менш актуальныя праблемы, звязаныя з характарам самой працы і гатоўнасцю якасна яе выконваць.

Найбольш лёгка вырашаецца пытанне мікраклімату ў калектыве. У дзяржаўных структурах статус маладога спецыяліста патрабуе ад начальніка адпаведнай пазіцыі. Ён рэдка трапляе пад "абстрэл" канкурэнтаў.

Такім чынам, пераважная большасць маладых спецыялістаў, якія працуюць у дзяржаўных структурах, сутыкаецца з праблемамі няўпэўненасці ў сабе, бескарыснасці і з цяжкасцямі самарэалізацыі, а таксама з завышанай ацэнкай узроўню сваёй практычнай падрыхтоўкі ў БДУ. Гэтыя праблемы зусім не з'яўляюцца асабістай справай маладога спецыяліста. Яны сведчаць пра несупадзенне накіраванасці, мэт і сродкаў універсітэцкай адукацыі са сферай інтэлектуальнай працы і вытворчасці, што можа быць быць ліквідавана пры больш поўнай адпаведнасці крытэрыяў якаснай адукацыі патрабаванням рынку працы.

Маладыя спецыялісты, якія атрымалі працу ў прыватных арганізацыях (СП, АТ, прыватныя структуры)

Сучасная сітуацыя на рынку працы прадугледжвае, што больш высокія патрабаванні да ўзроўню адукацыі выпускнікоў вышэйшых навучальных устаноў прад'яўляе прыватны сектар інтэлектуальнай працы і вытворчасці. Не сакрэт таксама і тое, што лепшыя маладыя кадры з'яўляюцца жаданым "уловам" для замежных работадаўцаў.

Менеджэр па кадрах А.С. - выпускніца псіхалагічнага факультэта, агенцтва па падбору кадраў "Нью Шанс": *"Паралельна з вучобай на псіхалагічным факультэце з трэцяга курса падпрацоўвала менеджэрам па продажу. Праца павялічыла кола знаёмых, дазволіла праявіць сябе. Так атрымала пуцёўку ў жыццё".*

Адзначае, што такога роду інтэрв'ю даваць забаронена, працуючы на прыватнай фірме – гэта выдаванне камерцыйнай тайны. Прыватны і дзяржаўны сектары – процілеглыя па сваіх мэтах.

А.С.: *"Прыватныя работадаўцы цікавяцца кандыдатурамі выпускнікоў у час вучобы і да размеркавання. Гэта дае магчымасць адразу адабраць лепшыя кадры – у гэтым і поспех прыватнай сферы. Існуе праблема прыняцця маладых спецыялістаў у прыватныя структуры – іх нельга звольніць. Гэта як пакупка невядомага тавару. Не веру ў неабходнасць абароны правоў. Абарона правоў патрабуе вялікіх грошай. У гэтым сэнсе лепш у дзяржаўных структурах – там могуць выхоўваць, вучыць, прадастаўляць сацыяльныя гарантыі. Прыватныя структуры не выхоўваюць, а адбіраюць усё лепшае".*

Адзначае, што адбор кандыдатаў на працу робіцца не па дыплому, а па якасцях чалавека. Аднак дыплому БДУ давяраюць.

А.С.: *"Чалавек з галавой зможа працаваць усюды. Наколькі падрыхтаваны выпускнікі да прафесійнай дзейнасці? Вышэйшая адукацыя не дае ведаў, неабходных для працы. Усе веды атрыманы за адзін год на рабочым месцы. Семінары, трэнінгі праводзіліся на фірме. Агульныя веды, атрыманыя ва універсітэце, патрэбны для даследчай работы, элементы якой ёсць у маёй працы".*

Работадавец: *"Універсітэцкая адукацыя накіравана ў іншы бок у параўнанні з прыватнай сферай інтэлектуальнай працы і вытворчасці. Там не вучаць дзелавым узаемінам. Агульныя веды, якія патрэбны, можна атрымаць, прачытаўшы некалькі кніг у бібліятэцы. І ў час вучобы ва універсітэце неабходныя веды я набывала ў бібліятэцы самастойна".*

Калі маладыя спецыялісты, якія атрымліваюць паслядыпломную адукацыю, з'яўляюцца часткай закрытай прасторы універсітэта, то прыватныя структуры ствараюць і падтрымліваюць сваю закрытую сацыяльную прастору, якая будуецца вакол пэўнай сістэмы каштоўнасцей (табу). Менавіта вернасць гэтым прынцыпам і дазваляе належаць да "сваіх", а не "чужых". У выказваннях рэспандэнта няма дакладных указанняў на тое, што з'яўляецца крытэрыем якасці працы маладога спецыяліста ў прыватнай структуры. Можна меркаваць, што гэта абарона інтарэсаў фірмы, у якой працуеш. Актуальнасць дзелавых узаемін і ўменне выжываць у калектые канкурэнтаў, дзе твае поспехі і промахі нехта ацэньвае. А таксама веды і ўменне разабрацца ў складанай сітуацыі.

А.С.: *"Як вынік універсітэцкай адукацыі цэняць перш за ўсё агульнагуманітарнае, культурнае развіццё асобы, веданне камп'ютэра, замежнай мовы, а таксама шырыню і глыбіню прафесійных ведаў, уменне працаваць з людзьмі. Служба па працаўладкаванню выпускнікоў у БДУ патрэбна, але не такая, якая яна ёсць".*

Работадавец М.П.: *"Пры адборы на працу ўлічваю шмат фактараў: прафесійныя навыкі і асабістую абаяльнасць кандыдата, давяраю атэстацыі, вынікам выпрабавальнага тэрміну, улічваю таксама вопыт працы і меркаванне іншых кіраўнікоў фірмы.*

Кампанія арганізуе навучанне для сваіх работнікаў, калі гэта неабходна. Матэрыяльнае стымуляванне маладых спецыялістаў ажыццяўляецца з дапамогай сертыфікавання – адразу павялічваецца заработная плата. Кантрактная сістэма найму.

Пажаданні для адміністрацыі факультэта? Радуе, што праводзяцца такія даследаванні. Гэта пачатак развіцця, развіцця і развіцця".

Работадавец: "Праца мае выканаўчы характар. Гатоўнасць да добрасумленнага выканання прафесійнай задачы маладых спецыялістаў ацэньваю на 50 – 100 працэнтаў. Гатовы прымаць на працу выпускнікоў БДУ. Заработная плата і ёсць крытэрый добрай прафесійнай работы. Але гэта камерцыйная тайна. Пажаданні – усталёўваць карысныя ўзаемаадносіны паміж навучальнымі ўстановамі і фірмамі".

Маладыя спецыялісты, якія працуюць у прыватных структурах, рэдка адзначаюць наяўнасць у першыя гады працы праблем, звязаных з адаптацыяй. Зрэдку ўказваюць на цяжкасці, звязаныя з нерэалізаванасцю, пераацэнкай узроўню падрыхтаванасці і адсутнасцю працавітасці.

Ліна ЯШЧАНКА,
навуковы супрацоўнік Цэнтра праблем развіцця адукацыі БДУ,сацыёлаг.

Адзіная ў вобласці школа бондараў існуе ўжо другі год у вёсцы Пешкі Бярозаўскага раёна. Менавіта тут раней жыло шмат бондараў, ды і сёння іх засталося нямала. Кіруе вучобай былы ваенны тэхнік марской авіяцыі, а цяпер пенсіянер Віталь Лук'янавіч Касевіч. Свайму рамяству ён вучыўся ў бацькі і дзеда, а зараз перадае веды і ўменне адзінаццаці падлеткам, якія цікавяцца бондарнай справай.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

Меркаванне

Страсці па-лацінаамерыканску

Бальныя танцы мне даводзілася бачыць нячаста, у асноўным - на тэлеэкране. А тут надарылася магчымасць паглядзець чарговы конкурс у адной пазашкольнай установе. Конкурс праходзіў па дзвюх намінацыях - "лацінцы" і "стандарце" (так скарочана называюць лацінаамерыканскія і еўрапейскія танцы). Узрост удзельнікаў - ад першакласнікаў да зусім дарослых "дзядзяў" і "цёцяў", якія самі ўжо даўно маюць вучняў. Вывучка таксама розная, адпаведная ўзросту. Арганізацыя самога конкурсу - бездакорная. Усё ішло як па-пісаным - адбор лепшых выканаўцаў, падзяка тым, хто адсейваўся, з абавязковай шакаладкай. Ні разу не збіліся ні вядучыя, ні фанаграма, паспявалі пераапрануцца ўдзельнікі.

З трох бакоў залы сядзелі і білі ў ладкі балельшчыкі - у асноўным бацькі і бабулі канкурсантаў, а таксама прыезджыя "групы падтрымкі" з клубаў Віцебска, Оршы, Жодзіна, Маладзечна і іншых гарадоў рэспублікі.

Шчыра прызнаюся, нягледзячы на прыемныя вуху мелодыі, мне было не па сабе. Шкада было пачаткоўцаў - гэтых выструнесных, напружаных дзяўчынак і хлопчыкаў, якім даводзілася выкручвацца, віхляцца ўсім цельцам, імітуючы паўднёвыя страсці аргенцінцаў і мексіканцаў.

К паўфіналу тэмпература ў зале паднялася да крытычнай. Падагрэтыя ўвагай і блізкай перамогай дарослыя танцоры "хобі-класа", як віхор, насіліся па паркеце. (Каб туфлікі не былі такімі слізкімі, іх нацíралі спецыяльнымі шчоткамі.) Некаторыя давалі волю і эратычнаму элементу, натуральнаму і нават пажаданаму ў "лацінцы". Згадайце пра эстэтыку аголенасці (недарэчную ў дачыненні да малых дзяўчынак), успомніце пра сямейны характар глядацкай аўдыторыі - і вы зразумееце, чаму ў фінале я ўжо старалася не паднімаць вачэй на самых разняволеных танцораў. Не цяжка здагадацца, што яны і сталі пераможцамі.

Здзівіла тое, што нейкія завельмі кіслыя, не адпаведныя падзеі твары былі ў паважаных суддзяў. А адна з трэнераў (выпадкова пачула) заявіла выхаванцам: "Калі вы не выйдзеце ў паўфінал, я вас тут пахаваю і пад паркетам закапаю". Так што пад гэтым касцюміраваным шыкам, гэтай бальнай святочнасцю хаваюцца зусім не высакародныя матывы і пачуцці...

Бедныя бацькі! Падчас славу сваіх дзяцей яны любяць больш чым саміх дзяцей, інакш не аддавалі б іх ледзьве не з пялёнак у такога роду клубы. Дзіця павінна выхоўвацца на сваім родным, і толькі пасля, падросшы, засвойваць культуру іншых народаў. Ці я памыляюся?

Галіна ЗІНКЕВІЧ.

Весткі

Уручылі "Гліняны Вялес"

29 сакавіка ў музеі кнігадрукавання ў Полацку адбылося чарговае ўручэнне літаратурнай прэміі "Гліняны Вялес", заснавальнікам якой з'яўляецца Таварыства вольных літаратараў.

Літаратурная прэмія "Гліняны Вялес" уручаецца штогод за лепшую беларускую кніжку, незалежна ад таго, у якой краіне яна ўбачыла свет. Упершыню ў гэтым годзе з мэтай вылучэння кандыдата выкарыстаны Інтэрнет. Кожны, хто меў жаданне, на сайце "Беларуская палічка" мог вылучыць і абмеркаваць свайго прэтэндэнта на ганаровую ўзнагароду. У абмеркаванні прынялі ўдзел як чытачы, так і вядомыя літаратары не толькі з Беларусі, але і з замежных краін. Па выніках абмеркавання быў створаны шорт-ліст, куды ўвайшлі Алесь Пашкевіч з кнігай "Пляц волі", Віктар Жыбуль ("Прыкры крык"), "Штольні вясны" Віктара Слінко, кніга апавяданняў і аповесцяў "Удох" Франца Сіўко і "Нашэсце поўні" Міхася Скоблы. Перамогу атрымаў малады літаратар з Мінска Віктар Слінко са зборнікам вершаў "Штольні вясны".

Першая яго кніжка "Апошні снег" выйшла ў 1995 годзе. Гэта была даволі вучнёўская паэзія, бо малады аўтар пайшоў у фарватэры Алеся Разанава. З цягам часу ён пакінуў вольныя вершы, перайшоў да больш рытмізаваных. Зараз многія, у прыватнасці літаратуразнаўца Ганна Кісліцына, якая прысутнічала на цырымоніі, параўноўваюць іх з творчасцю Іосіфа Бродскага. І разам з тым малады паэт здолеў застацца самім сабой. Віктар Слінко - "чалавек, які не б'е ў барабаны, а носіць паламаную скрыпку ў душы".

Літаратурная прэмія "Гліняны Вялес" уручаецца ўжо 10 год запар. Па словах аднаго з яе заснавальнікаў, Алеся Аркуша, беларуская літаратура бяднее на імёны. Уручэнне літаратурных прэмій за лепшую кніжку года дае магчымасць пазнаёміцца з новымі аўтарамі. "Ды і наогул, Вялес дае мажлівасць набыць новы імпульс у развіцці ўсяму літаратурнаму працэсу на Беларусі, зрабіць яго больш дынамічным", - зазначыў полацкі літаратар.

Створана "Студэнцкае этнаграфічнае таварыства"

Адным з яго заснавальнікаў стаў наваполацкі гісторыка-культурны клуб "Княжыч".

Ідэя стварэння рэспубліканскага грамадскага аб'яднання "Студэнцкае этнаграфічнае таварыства" з'явілася ў мінскіх ініцыятараў ужо досыць даўно, калі ў 1991 годзе маладыя людзі, зацікаўленыя ў адраджэнні этнаграфіі Беларусі, пачалі арганізоўваць вандроўкі, дзе вывучалі беларускі фальклор. Клубу "Княжыч", аднаму з нешматлікіх этнаграфічных арганізацый на Беларусі, прапанавалі таксама далучыцца да задуманага грамадскага аб'яднання.

Гісторыка-культурны клуб "Княжыч" заснаваны ў 1995 годзе па ініцыятыве маладых выкладчыкаў кафедры гісторыі і сацыялогіі Полацкага дзяржаўнага універсітэта. Асноўная яго мэта - аб'яднанне моладзі, неабыякавай да лёсу Беларусі, а таксама адраджэнне беларускіх традыцый і абрадаў. Усё пачалося з вывучэння гісторыі і багатай культуры Полаччыны. Апошнім часам у "Княжыча" з'явіўся яшчэ адзін напрамак дзейнасці: з мэтай папулярызацыі нацыянальнай спадчыны сябры клуба актыўна выступаюць у розных аўдыторыях. Акрамя гэтага, традыцыйна адзначаюць Каляды, Купалле, ладзяць Гуканне вясны.

На сённяшні дзень пастаяннымі ўдзельнікамі гэтага ўтварэння з'яўляюцца 10 чалавек. Пераважна настаўнікі гісторыі. Але прыходзяць сюды і студэнты гісторыка-філалагічнага факультэта ПГУ, на якіх ускладваюцца вялікія надзеі ў адраджэнні нацыянальнай культуры. Як зазначыла адна з сяброў клуба, Наталля Муляронак, у "Княжычы" няма выпадковых людзей, бо для многіх зварот да мінуўшчыны стаў ужо мэтай жыцця.

"Княжыч" - удзельнік шматлікіх фестываляў у Беларусі і Расіі. Апошнія два гады выпраўляўся ў Польшчу на традыцыйныя купальскія фестывалі. Бліжэйшая запланаваная акцыя - гэта паездка 21 красавіка ў Сеннінскі раён на святкаванне Юр'я.

Вольга МІНЯНКОВА.

Калектыў Індустрыяльна-педагагічнага каледжа РІПА глыбока смуткуе з прычыны заўчаснай смерці БАБЧЫНСКАГА Анатоля Аляксандравіча і выказвае шчырае спачуванне яго родным і блізкім.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Мікола ГІЛЕВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны.
Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 2167
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 15.4.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экземпляраў.